

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Έμφυλες αντιλήψεις στον αθλητισμό. Η περίπτωση της πυγμαχίας στην Ελλάδα»

Αναστόπουλος Άγγελος

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Πατρικίου Αλεξάνδρα

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**«Έμφυλες αντιλήψεις στον αθλητισμό. Η περίπτωση της
πυγμαχίας στην Ελλάδα».**

Αναστόπουλος Άγγελος

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Πατρικίου Αλεξάνδρα

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Ευχαριστίες

Οφείλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τη στήριξη κατά τη διάρκεια των σπουδών μου αλλά και πιο συγκεκριμένα κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω στη φίλη μου Χριστίνα, που με βοήθησε σε ιδιαίτερα δύσκολες στιγμές για εμένα. Τέλος, ένα εγκάρδιο ευχαριστώ προς όλους τους καθηγητές που συνεργαστήκαμε κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και φυσικά, προς την κυρία Αλεξάνδρα Πατρικίου που στάθηκε δίπλα μου συμβουλευτικά σε όλα τα στάδια της εργασίας μου.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή, μεθοδολογία και ερευνητικό δείγμα	7
1.4 Μεθοδολογία	10
1.5 Ερευνητικό δείγμα	12
Κεφάλαιο 2. Ανάλυση βασικών εννοιών και θεωρητικών προσεγγίσεων	17
2.1 Ορισμοί και χαρακτηριστικά του κοινωνικού φύλου	17
Κεφάλαιο 3. Το άθλημα της πυγμαχίας.....	22
3.1 Η ιστορία του αθλήματος στην Ελλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο.....	22
3.2 Κανόνες και εξοπλισμός.....	23
3.3 Η ελληνική περίπτωση	24
3.4 Έμφυλα στερεότυπα και πυγμαχία.....	25
3.5 Οι γυναίκες και η πυγμαχία	27
Κεφάλαιο 4. Ανάλυση των συνεντεύξεων	29
4.1 Ισότητα Ευκαιριών	29
Βιβλιογραφικές αναφορές	41
Παράρτημα.....	45
Οδηγός συνέντευξης	45

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάδειξη και διερεύνηση της πολυπρισματικής όψης της γυναίκας πυγμάχου και η εξέταση των χαρακτηριστικών του κοινωνικού φύλου στην Ελλάδα, εστιάζοντας στα στερεότυπα που υπάρχουν γύρω από το φύλο και τον αθλητικό χώρο της πυγμαχίας. Στη μελέτη χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι ποιοτικής έρευνας, και συγκεκριμένα οι ημιδομημένες συνεντεύξεις πέντε αθλητριών πυγμαχίας και η συμμετοχική παρατήρηση εντός των πυγμαχικών γυμναστηρίων. Τα ευρήματα δείχνουν πως υπάρχουν έμφυλα στερεότυπα στον χώρο της πυγμαχίας αλλά αυτά είναι σίγουρα λιγότερα σε σχέση με τις περασμένες δεκαετίες. Τα προβλήματα στην καθημερινότητα μίας πυγμάχου αφορούν, κυρίως, τη χαμηλή δημοτικότητα, στήριξη και χρηματοδότηση του αθλήματος στην Ελλάδα και λιγότερο στο φύλο της. Επιπλέον, μέσα από τη μελέτη προκύπτει πως η ποσοτική αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο άθλημα συνέβαλλε αποφασιστικά στη ποιοτική βελτίωση των συνθηκών.

Λέξεις-κλειδιά: πυγμαχία, στερεότυπα, ισότητα, φύλο

Abstract

The aim of the thesis is the designation and exploration of the female boxer as a multifaceted subject, as well as the inquisition into the characteristics of gender as a social construct in Greece, focusing on stereotypes referring to gender in relation to boxing. The methodology is comprised of qualitative research methods. Data collection includes five semi-structured interviews with female boxers and participatory observation within boxing schools. Findings suggest that gendered stereotypes in boxing persist but are of less significance than in the past decades. Everyday issues of a female boxer are mainly related to boxing's low levels of popularity, support and funding in Greece, rather than to gendered dimensions. Additionally, the study shows

that the growing participation of women in boxing has been the cornerstone towards the improvement of the conditions for female boxers.

Keywords: boxing, stereotypes, equality, gender

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή, μεθοδολογία και ερευνητικό δείγμα

1.1 Εισαγωγή

Αρχής γενομένης από τα μέσα του 20ου αιώνα, οι κοινωνικοί επιστήμονες ξεκίνησαν να ορίζουν το φύλο υπό κοινωνικό, πέρα από βιολογικό, πρίσμα. Η συζήτηση μεταξύ

κοινωνικών και βιολογικών επιστημόνων συνεχίζεται ακόμα και μέσα από αυτήν έχουν προκύψει έννοιες, σχήματα και ταυτότητες (Μπακαλάκη, 2010). Έτσι προέκυψε και η "διχοτόμηση" μεταξύ κοινωνικού και βιολογικού σώματος, που επέτρεψε την ερμηνεία διάφορων χαρακτηριστικών και αντιλήψεων με κοινωνιολογική οπτική. Το σώμα θεωρήθηκε πως έχει βιολογική υπόσταση αλλά οι τεχνικές του είναι σε μεγάλο βαθμό κοινωνικά επίκτητες (Mauss, 2010). Η μονόπλευρη επιμονή στα βιολογικά χαρακτηριστικά του σώματος, δηλαδή στο βιολογικό φύλο, συχνά δημιουργεί κοινωνικούς ρόλους και στερεότυπα που αποδίδονται μόνο σε άνδρες ή γυναίκες. Η δημιουργία τέτοιων στερεοτύπων προϋποθέτει πως είναι αναμενόμενο ο καθένας να ακολουθεί τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε ρόλου και να μην παρεκκλίνει από αυτά (Hargraves, 2000). Αυτή η συζήτηση μεταφέρθηκε και στις αναλύσεις για το φαινόμενο του αθλητισμού.

Η προσδοκία της τήρησης των ρόλων και στερεοτύπων εφαρμόζεται και στον αθλητισμό, καθώς συχνά παρατηρείται ο διαχωρισμός των αθλημάτων σε "ανδρικά" και "γυναικεία" από τα Μ.Μ.Ε, τους θεσμούς αλλά και το κοινωνικό σύνολο. Η πυγμαχία, συγκεκριμένα, έχει χαρακτηριστεί ως "ανδρικό" άθλημα, καθώς θεωρήθηκε πως η βίαιη σωματική αναμέτρηση μεταξύ δύο αθλουμένων απαιτεί στοιχεία που έχουν αποδοθεί στους άνδρες, όπως η σωματική ρώμη και η πυγμή. Συνεπώς, η πρόσβαση των γυναικών σε αυτό το άθλημα είναι δύσκολη, αφού θα πρέπει να αντιμετωπίσουν αυτά τα στερεότυπα και να αποδείξουν ότι μπορούν να πυγμαχήσουν, μία αμφισβήτηση την οποία δεν πρέπει να αντιμετωπίσει ένας άνδρας.

Η πυγμαχία, όπως φαίνεται, είναι ένας ανδροκρατούμενος χώρος, στον οποίο οι γυναίκες δε μπορούν να μπουν εύκολα και για να γίνει αυτό πρέπει να αποδείξουν την αξία τους. Η σταδιακά ολοένα και μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών ανέδειξε αυτές τις δυσκολίες.

1.2 Ερευνητικοί στόχοι

Οι δυσκολίες στη συμμετοχή των γυναικών στο άθλημα εξ' αιτίας των κυρίαρχων στερεοτύπων που επικρατούν σε αυτό τον χώρο και θέτουν υπό αμφισβήτηση την ικανότητα τους, με κριτήριο το φύλο τους. Στόχος της έρευνας είναι να διερευνηθούν τα έμφυλα στερεότυπα στην πυγμαχία, κατά πόσο αυτά δυσχεραίνουν την γυναικεία παρουσία στο άθλημα και πώς οι ίδιες βιώνουν αυτές τις αντιλήψεις εκ των έσω.

Ένα βασικό ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί ποια είναι αυτά τα στερεότυπα και αν τείνουν να εξελιχθούν στην πορεία του χρόνου, μετά την μαζικότερη γυναικεία συμμετοχή, καθώς επίσης και ποιοι παράγοντες πιθανόν να συνέβαλλαν σε αυτό. Επιπλέον, θα αναζητηθεί αν βιώνουν σύγκρουση ταυτοτήτων σε κοινωνικό επίπεδο, εξ' αιτίας της ενασχόλησης τους με ένα άθλημα με "ανδρικά" χαρακτηριστικά.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν την εν λόγω εργασία είναι η αναζήτηση των έμφυλων αντιλήψεων που διέπουν το άθλημα, αν και κατά πόσο αυτές οι αντιλήψεις παρουσιάζονται ως εμπόδια για μία αθλήτρια της πυγμαχίας και αν παρατηρείται πρόοδος στην ισότητα των φύλων μέσα στον χώρο.

Πρόκειται για ένα άθλημα με το οποίο η αρρενωπότητα είναι συνημμένη και με γνώμονα αυτή σχηματίζονται αντιλήψεις που κυριαρχούν στο κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον, η ενασχόληση κάποιων αθλητών με επαγγέλματα συνυφασμένα με τη νυχτερινή ζωή και με ενδεχόμενες παράνομες δραστηριότητες, προσέδωσαν έναν περιθωριακό χαρακτήρα στο άθλημα. Διερευνάται, λοιπόν, αν αυτός να είναι ένας ακόμη παράγοντας που περιόρισε ή καθυστέρησε την εκτεταμένη συμμετοχή των γυναικών.

Τέλος, προκύπτει ακόμη ένα ερώτημα, σχετικά με άλλους τομείς της κοινωνικής ζωής μιας γυναίκας, όπως η εργασία, αν η ιδιότητα της ως πυγμάχου είναι πιθανό να την αποκλείσει από εργασιακές ευκαιρίες σε χώρους που έχουν θεωρηθεί "γυναικείοι". Συνεπώς, χρειάζεται να ερευνηθεί αν μπορεί μία γυναίκα να ασχοληθεί με την πυγμαχία, χωρίς να χαρακτηριστεί και η ίδια "ανδροπρεπής".

1.3 Δομή της εργασίας

Η δομή της παρούσας εργασίας έχει ως εξής: αρχικά, παρουσιάζεται η προβληματική της έρευνας, οι στόχοι και οι σκοποί της, ενώ τη συνέχεια παρατίθενται και τα ερευνητικά ερωτήματα. Εν συνεχεία, αναπτύσσεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, καθώς και τα θετικά και τα αρνητικά της αλλά και η παρουσίαση του ερευνητικού

δείγματος. Ακολουθεί η βιβλιογραφική επισκόπηση στην οποία περιγράφονται βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις, η ιστορία του αθλήματος με έμφαση στην ελληνική περίπτωση και πιο συγκεκριμένα, στη συμμετοχή την γυναικών. Ακολουθεί η παράθεση και η ανάλυση των ευρημάτων, σε διάλογο με τις σύγχρονες προσεγγίσεις στο ζήτημα.

1.4 Μεθοδολογία

Το ζήτημα της συμμετοχής των γυναικών στο άθλημα της πυγμαχίας δε μπορεί να αναλυθεί με ευκολία χωρίς να ειπωθεί από την οπτική των ίδιων των δρώντων υποκειμένων. Γι' αυτό το σκοπό επιλέχθηκε και η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης, δηλαδή της παρατήρησης του τρόπου που δρουν και συμπεριφέρονται

στο συγκεκριμένο πεδίο (Κυριαζή, 2011). Αυτή η μέθοδος είναι που προσφέρει και τη δυνατότητα στον ερευνητή να δράσει με μεγαλύτερη ελευθερία, χωρίς να έχει προκαθορίσει τα αποτελέσματα της έρευνας του αλλά να παρατηρήσει και να δει να αναδύονται θεωρητικές έννοιες μέσα από την ερευνητική διαδικασία.

Ο ερευνητής οφείλει να παρουσιάσει την επιστημονική του ιδιότητα αλλά και το ερευνητικό αντικείμενο του, καθώς καμία επιστημονική έρευνα δεν δύναται να καταπατά ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα των ανθρώπων που συμμετέχουν (Κυριαζή, 2011). Αυτό συνέβη και στη συγκεκριμένη περίπτωση, καθώς η συμμετοχική μας παρατήρηση στα γυμναστήρια έγινε με πλήρη γνωστοποίηση των προθέσεών μας και συναίνεση των ερευνητικών υποκειμένων.

Η επόμενη βασική μέθοδος που επιλέχθηκε για την εργασία είναι η ποιοτική συνέντευξη, συγκεκριμένα η ημιδομημένη. Οι ερωτήσεις έγιναν χωρίς προκαθορισμένη σειρά, δίνοντας με διακριτικό τρόπο τον χρόνο στις ερωτώμενες να εκφραστούν σχετικά με το ερευνητικό ζήτημα. Η βάση των συνεντεύξεων ήταν το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε γι' αυτόν τον σκοπό αλλά κάποιες ερωτήσεις προσαρμόζονταν με βάση τις απαντήσεις και υπήρξε δυναμική διαμόρφωση της συζήτησης. Η συνέντευξη χρησιμοποιείται ως ένα ουδέτερο εργαλείο, με το οποίο ο ερευνητής προσπαθεί να ανακαλύψει αλήθειες σχετικά με τον συνεντευξιζόμενο (Κυριαζή, 2011).

Περαιτέρω, οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν με την παράλληλη καταγραφή σημειώσεων από την πλευρά του συνεντευκτή (Tessier, 2012). Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν χωρίς τη χρήση κάποιου λογισμικού απομαγνητοφώνησης.

Σε αυτό το πλαίσιο, το αναλυτικό εργαλείο που επιστρατεύθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η ανάλυση περιεχομένου (Saldana, 2013· Serafini & Reid, 2019). Κατά την επιλογή του εν λόγω εργαλείου ελήφθη υπόψη αφ' ενός η δυνατότητα επεξεργασίας τόσο του προφορικού και του γραπτού λόγου, όσο και των οπτικών μέσων, αφ' ετέρου η δυνατότητα ερμηνευτικής προσέγγισης των ως άνω δεδομένων. Ως μέρος της διαδικασίας ανάλυσης περιεχομένου, εφαρμόστηκε η μέθοδος της κωδικοποίησης ("coding").

Η επιλογή των συγκεκριμένων μεθόδων δεν έχει μόνο πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα. Το μικρό ερευνητικό δείγμα υπάρχει περίπτωση να οδηγήσει σε γενίκευση σε μεγαλύτερο πληθυσμό που αφορά την έρευνα, συνεπώς δεν πρέπει να εκληφθούν τα αποτελέσματα ως αντικειμενικές αλήθειες αλλά ως ενδείξεις στο ζήτημα που ερευνούμε. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το δείγμα προέρχεται, μάλιστα, από τρεις συγκεκριμένες σχολές πυγμαχίας, όλες εντός Αττικής, συνεπώς οι εμπειρίες μπορεί να είναι πανομοιότυπες μεταξύ των αθλητριών και να εντείνουν την δυσκολία σε ερευνητικό επίπεδο (Thompson, 2011). Επιπλέον, η εστίαση στις εμπειρίες των συνεντευξιαζόμενων προκαλεί τον κίνδυνο να αγνοηθούν χαρακτηριστικά, έννοιες και πτυχές του φαινομένου που έχουν ερευνητικό ενδιαφέρον.

1.5 Ερευνητικό δείγμα

Το ερευνητικό δείγμα αποτελείται από γυναίκες αθλήτριες της πυγμαχίας που δραστηριοποιούνται κυρίως στην Αθήνα. Επιλέχθηκαν τόσο αθλήτριες με αγωνιστική εμπειρία από πανελλήνια, πανευρωπαϊκά και παγκόσμια πρωταθλήματα ούτως ώστε να αναλύσουμε το ζήτημα υπό την οπτική γυναικών που αφοσιώθηκαν στο άθλημα με

αξιώσεις πρωταθλητισμού, όσο και οι αθλήτριες που ασχολούνται ερασιτεχνικά, ώστε να αναλυθεί και αυτή η οπτική. Οι αθλήτριες προέρχονται από διάφορες σχολές πυγμαχίας εντός Αττικής και Πειραιά, μέρη στα οποία μεγάλωσαν και διαμένουν. Η δράση τους εντός της πρωτεύουσας πιθανώς να σημαίνει πως έρχονται αντιμέτωπες με λιγότερα στερεότυπα, απ' ότι αν μελετούσαμε αθλήτριες που ζουν σε μία κλειστή κοινωνία της ελληνικής επαρχίας. Υπάρχει πληθώρα σχολών πυγμαχίας εντός Αττικής και Πειραιά, που δίνει περιθώριο επιλογών στις αθλήτριες, να διαλέγουν χώρους που καλύπτουν τις ανάγκες τους και λειτουργούν με επαγγελματικό τρόπο. Και οι δύο σχολές στις οποίες παρευρεθήκαμε έχουν αθλητές και αθλήτριες με αγωνιστική παρουσία, συνεπώς αξιολογούμε πως θα διερευνηθεί το ζήτημα εις βάθος, σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η Ν.Τ είναι είκοσι εννέα ετών, είναι άγαμη αλλά διατηρεί πολυετή δεσμό. Σπουδάζει Παιδαγωγικά αλλά έχει αφοσιωθεί περισσότερο στην εργασία της ως ιδιωτικός υπάλληλος, ενώ παράλληλα προπονεί και στη σχολή πυγμαχίας την οποία διατηρεί ο πατέρας της. Κατάγεται από τα Ιωάννινα αλλά γεννήθηκε, μεγάλωσε και ζει στην Αθήνα. Με το άθλημα της πυγμαχίας ασχολήθηκε από πολύ μικρή ηλικία, ενώ νωρίτερα είχε αρχίσει την ενασχόληση της με τις πολεμικές τέχνες και ειδικότερα με το τae κβον ντο. Έχει αγωνιστεί τόσο σε φιλικούς, όσο και επίσημους αγώνες σε πανελλήνιο επίπεδο με μεγάλη επιτυχία. Βασική της επιρροή υπήρξε ο πατέρας της, που ,ως πρώην αθλητής του ΠΑΟΚ αλλά και προπονητής εγνωσμένης αξίας, την έφερε σε επαφή με το γυμναστήριο και με την πυγμαχία. Είναι ιδιαίτερα πειθαρχημένη σε προπονητικό επίπεδο αλλά ταυτόχρονα πολύ μεταδοτική και φιλική προς τους εκπαιδευομένους της. Θεωρεί πως υπάρχουν κάποια στερεότυπα σχετικά με τη συμμετοχή γυναικών στο άθλημα αλλά η κατάσταση μοιάζει πολύ καλύτερη σε σχέση με παλιότερα. Η ίδια ποτέ δεν αντιμετώπισε πρόβλημα στη συμμετοχή της και στην παρουσία της στα γυμναστήρια και αντιμετωπιζόταν με σεβασμό από όλους τους συναθλητές. Τονίζει, μάλιστα, πως τα γυμναστήρια πυγμαχίας είναι χώροι με αυστηρή πειθαρχία και αλληλοσεβασμό, αξίες που ορίζει και ο προπονητής, συνεπώς δεν είναι εύκολο να προκύψουν γεγονότα διάκρισης ή υποτίμησης μίας αθλήτριας για το φύλο της. Συγκριτικά με την συμμετοχή της και σε άλλα αθλήματα δεν θεωρεί πως η πυγμαχία είναι ένας χώρος που παρατηρούνται περισσότερες διακρίσεις βάσει φύλου.

Η Α.Π είναι τριάντα επτά ετών, άγαμη και δεν αναφέρθηκε αν διατηρεί κάποια σχέση.

Είναι μία πολύ έμπειρη αθλήτρια, πολύ γνωστή στον χώρο της πυγμαχίας εξ' αιτίας των μεγάλων επιτυχιών της και των τίτλων της. Κορυφαία της στιγμή ήταν η συμμετοχή στα προκριματικά των Ολυμπιακών Αγώνων της Βραζιλίας το 2016, όπου και έφτασε κοντά σε μία πρόκριση που θα την έκανε την πρώτη γυναίκα πυγμάχο από τη χώρα μας που θα συμμετείχε στους Αγώνες. Εργάζεται στο δημόσιο, στον τομέα της υγείας, ενώ παράλληλα προπονεί στο γυμναστήριο που διατηρεί με τον αδερφό της στην Καστέλλα. Ο λόγος που ασχολήθηκε με το συγκεκριμένο άθλημα ήταν το οικογενειακό περιβάλλον της, που την ενέπνευσε και την καθοδήγησε προς αυτή τη κατεύθυνση. Ήταν μέσα στην πρώτη γενιά γυναικών πυγμάχων που είχαν αγωνιστική παρουσία, συνεπώς έχει βιώσει την εξέλιξη του αθλήματος μέσα στα χρόνια, τόσο προπονητικά, όσο και ως αθλήτρια. Θεωρεί πως η εικόνα του αθλήματος έχει επηρεαστεί αρνητικά από την ενασχόληση αθλητών με τη νυχτερινή διασκέδαση, όπου πολλοί απασχολούνται στον τομέα της ασφαλείας. Η ίδια ως προπονήτρια στο χώρο του γυμναστηρίου προάγει την ισότητα και τον αλληλοσεβασμό μεταξύ των αθλουμένων. Παρ' ότι απουσιάζουν επίσημα στατιστικά στοιχεία για την παρουσία γυναικών ανά πυγμαχική σχολή στην Ελλάδα, η σχολή της έχει έναν πολύ μεγάλο αριθμό γυναικών αθλουμένων, οι περισσότερες εκ των οποίων παραμένουν σε προπονητικό επίπεδο, θέλοντας να γυμναστούν και να γνωρίσουν την τεχνική του αθλήματος.

Η Δ.Κ είναι σαράντα δύο ετών, δεν αναφέρθηκε αν είναι έγγαμη ή άγαμη και εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος. Ασχολείται με την πυγμαχία περίπου δέκα χρόνια, κάνοντας προπονήσεις δίπλα σε αθλήτριες εγνωσμένης αξίας. Άρχισε να ασχολείται με το άθλημα λόγω της επιρροής της από φιλικό περιβάλλον. Εν συνεχεία, η ενασχόληση της με την πυγμαχία έγινε μέρος της καθημερινότητας της. Έχει διοικητική θέση στη συγκεκριμένη σχολή και βοηθάει τη λειτουργία της με κάθε τρόπο. Μέσα από την ενασχόληση της με την πυγμαχία συνειδητοποίησε τον θετικό ρόλο που διαδραματίζει η έντονη σωματική άσκηση για έναν άνθρωπο, σε ψυχολογικό και σωματικό επίπεδο. Επιπλέον τόνισε τα πλεονεκτήματα που προσφέρει στη κοινωνικοποίηση το άθλημα, καθώς οι σχολές πυγμαχίας είναι χώροι συνάντησης και κοινωνικών συναναστροφών, πέρα από χώροι άθλησης. Θεωρεί πολύ θετική εξέλιξη την είσοδο πολλών γυναικών στα γυμναστήρια πυγμαχίας, ακόμα και αν δεν έχουν βλέψεις πρωταθλητισμού. Δεν δηλώνει ιδιαίτερα αισιόδοξη ως προς την εξάλειψη κοινωνικών στερεοτύπων και αδικιών αλλά σίγουρα αναγνωρίζει κάποια βήματα που έχουν γίνει σχετικά με την

ισότητα ευκαιριών των φύλων, όσον αφορά την πυγμαχία, κάτι που την ευχαριστεί. Προσπαθεί να προάγει τα θετικά του αθλήματος, αποδομώντας το στερεότυπο πως όποιος το εξασκεί τραυματίζεται και ανταλλάσσει χτυπήματα χωρίς κανόνες και όρια.

Η Ν.Π είναι 25 ετών, άγαμη και σπουδάζει Νομική. Παράλληλα, εργάζεται και ως προπονήτρια πυγμαχίας. Ξεκίνησε να πυγμαχεί χωρίς να έχει κάποιον στο περίγυρό της να το κάνει, καθαρά από προσωπικό ενδιαφέρον. Οι γονείς της πάντα την παρακινούσαν να γυμνάζεται αλλά εκείνη επέλεξε την πυγμαχία, καθώς την κέντρισε ο ανταγωνισμός που διέπει το συγκεκριμένο σπορ. Παρά το νεαρό της ηλικίας της είναι μία από τις πιο δημοφιλείς πυγμάχους της Ελλάδας, με πολλές νίκες σε πανελλήνια πρωταθλήματα και διοργανώσεις. Πρόσφατα έφτασε κοντά στη συμμετοχή της στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο αλλά αποκλείστηκε στο Προ-Ολυμπιακό τουρνουά στον τελευταίο κρίσιμο αγώνα. Ασχολείται πάνω από δέκα χρόνια με το άθλημα και σκοπεύει να συνεχίσει τη σπουδαία καριέρα της, αν και η έλλειψη χρηματοδότησης και στήριξης από την ομοσπονδία και την πολιτεία δημιουργεί ένα αίσθημα ανασφάλειας και δυσχεραίνει το έργο της. Παραμένει πολύ αισιόδοξη για το μέλλον, όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών, καθώς ολοένα και περισσότερο νέα κορίτσια αλλά και ενήλικες ξεκινούν να γυμνάζονται σε σχολές πυγμαχίας. Αυτή η αισιοδοξία πηγάζει από την γενικότερη αντίληψη της πως σε κοινωνικό επίπεδο οι γυναίκες αρχίζουν να αποκτούν μεγαλύτερες ελευθερίες απ' ότι παλιότερα και μειώνονται οι ανισότητες μεταξύ των φύλων. Ποτέ δεν αντιμετώπισε κάποια διακριτική συμπεριφορά, είτε εις βάρος της, είτε εις βάρος κάποιας συναθλήτριας της αλλά ακόμη κι αν συνέβαινε η αντίδραση θα ήταν άμεση, καθώς θεωρεί πως είτε φέρεις την ιδιότητα του πολίτη, είτε του αθλητή τη δεδομένη στιγμή, οφείλεις να παρέμβεις για να σταματήσεις μία αδικία.

Η Χ.Γ είναι είκοσι εννέα ετών. Είναι άγαμη αλλά βρίσκεται σε σχέση. Έχει σπουδάσει Κοινωνιολογία αλλά και στην Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού. Εργάζεται σε μία ναυτιλιακή εταιρεία, ενώ στο παρελθόν έχει εργαστεί σε μη κυβερνητικούς φορείς στον μεταναστευτικό τομέα. Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες αθλήτριες που έγινε συνέντευξη, η Χ. ασχολείται μικρότερο χρονικό διάστημα με την πυγμαχία. Περίπου ένα χρόνο έχει ξεκινήσει να πυγμαχεί, χωρίς να υπάρχει κάποιο άτομο στο άμεσο φιλικό ή οικογενειακό περιβάλλον. Στο γυμναστήριο που προπονούνται γίνονται και προπονήσεις πυγμαχίας, οπότε έβλεπε εν δράσει τους αθλητές και τις αθλήτριες, οπότε θέλησε να το δοκιμάσει. Όταν ξεκίνησε να ασχολείται πιο εκτεταμένα με το άθλημα,

είδε να διαψεύδονται κάποια στερεότυπα σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών, που σε ένα βαθμό την κρατούσαν και μακριά από το να ασχοληθεί νωρίτερα με αυτό. Μέσα από την συμμετοχή της στις προπονήσεις, εντυπωσιάστηκε, αφ' ενός, με τη θετική αλλαγή στη ψυχολογία της και αφ' ετέρου, παρατήρησε πως οι γυναίκες έχουν ισότιμο ρόλο με τους άντρες μέσα στο γυμναστήριο και δεν έχει νιώσει ποτέ περιθωριοποίηση ή υποτίμηση από κάποιον συναθλητή της. Σκοπεύει να ασχοληθεί ακόμα και αγωνιστικά αν καταφέρει να φτάσει σε ένα επιθυμητό επίπεδο, καθώς θέλει να δοκιμάσει τον εαυτό της σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Κεφάλαιο 2. Ανάλυση βασικών εννοιών και θεωρητικών προσεγγίσεων

2.1 Ορισμοί και χαρακτηριστικά του κοινωνικού φύλου

Έχοντας ως στόχο την παράθεση των βασικών θεωριών σχετικά με το φύλο, η συγκεκριμένη ενότητα περιλαμβάνει τις κύριες έννοιες και έμφυλες θεωρήσεις που έχουν διατυπωθεί. Η ανάγκη να διασαφηνιστεί ο όρος φύλο, αλλά και να δημιουργηθεί ο όρος «κοινωνικό φύλο» στον αντίποδα του βιολογικού φύλου, ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970, όταν οι κοινωνικοί επιστήμονες και ιδιαίτερα οι ανθρωπολόγοι, άρχισαν να αντιλαμβάνονται πως οι γυναίκες εντός του κοινωνικού ιστού γινόντουσαν αντιληπτές ως αντικείμενα αναπαραγωγικής και χρηστικής αξίας, που μεταβιβάζονταν από τον πατέρα σε κάποιον άλλον άντρα και αποτελούν εξουσιαστικά αντικείμενα, κι όχι υποκείμενα κοινωνικής δράσης (Ortner, 1994). Ένα από τα πρώτα σημαντικά κείμενα, σύμφωνα με την Butler, σχετικά με το ζήτημα του ορισμού των φύλων ήταν το "Δεύτερο Φύλο" της Simone de Beauvoir, που διαχώριζε τη βιολογική από τη κοινωνική υπόσταση των φύλων (Butler, 1986). Μέχρι το 1970, κυρίαρχη ιδέα ήταν η δυτική παραδοχή πως η διαφορά μεταξύ ανθρώπων και ζώων, είναι ότι οι πρώτοι γίνονται, μέσω της κοινωνίας, φορείς και μέλη αυτής και του πολιτισμού. Αλλά η έννοια του ανθρώπου στη μέχρι τότε διαμόρφωσή της, περιλάμβανε στην κατηγορία της μόνο το αρσενικό φύλο (Μπακαλάκη, 2010). Τα χαρακτηριστικά του γυναικείου φύλου θεωρήθηκε πως προσιδιάζει περισσότερο στη φύση και όχι στον πολιτισμό και γι' αυτό ορίστηκε να αναλαμβάνει πολιτιστικά υποδεέστερους ρόλους, χωρίς ιδιαίτερο κοινωνικό κύρος (Ortner, 1994).

Η εικόνα της γυναίκας ως εκείνη την εποχή μπορεί να ιδωθεί πιο καθαρά μέσα και από την ίδια την επιστήμη της ανθρωπολογίας. Στις πρώιμες εθνογραφικές μελέτες αυτής, όλη η επιτόπια έρευνα περιστρέφεται γύρω από το κέντρο άξονα του ανδρικού κόσμου. Ο κόσμος που μελετάται από τους ανθρωπολόγους, είναι ο κόσμος των αντρών και οι πληροφορητές των επιστημών ήταν πάντα άντρες, καθώς οι άντρες θεωρείτο πως ήταν πιο έγκυροι και αντιπροσωπευτικοί πληροφορητές σε σχέση με τις γυναίκες (Μπακαλάκη, 2010). Το ερώτημα που προκύπτει είναι, τι θα μπορούσε να είναι αυτό που έκανε έναν άντρα πιο αξιόπιστο σε σχέση με μία γυναίκα; Για αρχή, το ίδιο του φύλο του κοινωνικού επιστήμονα. Για πολλά χρόνια η μόρφωση αποτελούσε ανδρικό

προνόμιο, και δεδομένου πως ο ίδιος ο ερευνητής γίνεται μέλος και αντικείμενο της ίδιας του της έρευνας στο πεδίο, δε θα ήταν ανυπόστατο να συμπεράνουμε πως το φύλο του επιστήμονα επηρεάζει τη θεωρία που φέρει, αλλά και αυτή που προσπαθεί να διαμορφώσει, την έρευνα που διεξάγει, αλλά και τις σχέσεις που διαμορφώνονται στο πεδίο κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας, όπως αναφέρει και η Μαρία-Αλεξάνδρα Μπακαλάκη στην έρευνά της για το Κοινωνικό φύλο στην Ανθρωπολογία και την ελληνική Εθνολογία. (Μπακαλάκη, 2010)

Στην έρευνα της ίδιας, βρίσκουμε το παράδειγμα του «πατέρα» της αμερικάνικης ανθρωπολογίας, Franz Boas, ο οποίος μέσα από έρευνες για το ρατσισμό, κατέδειξε στις αρχές του 20ου αιώνα, πως οι φυλετικές και έμφυλες προκαταλήψεις στερούνταν βιολογικής ή ψυχολογικής βάσης (Μπακαλάκη, 2010). Στο τέλος του ίδιου αιώνα η θέση της γυναίκας αρχίζει να γίνεται αντιληπτή μέσα από το ίδιο πρίσμα. Με αργά αλλά σταθερά βήματα, οι κοινωνικοί επιστήμονες αντιλαμβάνονται πως η υποδεέστερη θέση της γυναίκας που στηρίζεται σε βιολογικά χαρακτηριστικά, αποτελεί στην πραγματικότητα ένα κοινωνικό κατασκεύασμα που εξυπηρετεί μια κοινωνία δημιουργημένη από τους άντρες για τους άντρες, μέσα στην οποία αυτοί μπορούν να διατηρούν και να αναπαράγουν την κυριαρχία τους πάνω στις γυναίκες (είτε είναι η μάνα τους, οι αδελφές τους, η σύζυγό τους ή οι κόρες τους), ασκώντας πάνω τους εξουσίες που τους δόθηκαν από το εντελώς τυχαίο γεγονός ότι γεννήθηκαν άντρες και όχι γυναίκες, και διατηρώντας τα ήδη υπάρχοντα κοινωνικά ιεραρχικά συστήματα. Ο ηγεμονικός αυτός ανδρισμός αναπαράγεται και μέσω της αντίληψης του ως "κοινή γνώμη" και της πεποίθησης πως μέσω των προνομίων που απολαμβάνουν οι άνδρες θα επωφεληθούν και οι γυναίκες (Connell, 2005).

Η μετατόπιση αυτή στη σκέψη, δημιούργησε την ανάγκη να δημιουργηθεί ο όρος «κοινωνικό φύλο», με σκοπό όταν αναφερόμαστε σε αυτό να γίνεται κατανοητό πως ο λόγος περιστρέφεται γύρω από κοινωνικά σχήματα και κατασκευές που δε σχετίζονται με τη βιολογία ή την ψυχολογία. Το φύλο θεωρήθηκε πως επιτελείται κοινωνικά και οι ιδιότητες του δεν είναι επίκτητες (West & Zimmerman, 1987). Όπως αναφέρει ο R. W. Connell (2005) για το κοινωνικό φύλο ως κυρίαρχη κοινωνικο-πολιτισμική κατηγορία ιεράρχησης και ταξινόμησης αφορά όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής ζωής, τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο (Connell, 2005). Συνεπώς, η κατανόησή του είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τα έμφυλα υποκείμενα, καθώς μπορεί να εξελιχθεί

καταπιεστικό ως προς την ολοκλήρωση της ανθρώπινης προσωπικότητας (Connell, 2005). Εδώ βέβαια πρέπει να υπογραμμιστεί πως ο όρος «κοινωνικό φύλο» στις απαρχές της δημιουργίας του, αναφέρονταν μόνο στο γυναικείο φύλο και δεν αποτελούσε κατηγορία ταξινόμησης των αντρών (Μπακαλάκη, 2010).

Υπάρχει ένας συνεχής διάλογος μεταξύ της βιολογίας και της κοινωνίας, στη βάση των οποίων κατασκευάζονται έννοιες και δομούνται σχήματα και ταυτότητες (Μπακαλάκη, 2010). Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 το φεμινιστικό κίνημα αρχίζει να δημιουργεί και να διαχωρίζει όρους, θεωρώντας το «κοινωνικό φύλο» (gender) ως μια κοινωνικοπολιτισμική κατηγορία, ενώ το «βιολογικό φύλο» (sex) ως μια βιολογική κατηγορία. Σε αυτό το σημείο προκύπτει το ερώτημα εάν ο διαχωρισμός όμως αυτός που γίνεται σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αποτελεί και πάλι μια νέα κοινωνική κατασκευή. Ο Αμερικάνος πολιτιστικός ανθρωπολόγος Gayle Rubin, παρατήρησε πολύ εύστοχα πως «αυτό που αποτιμάται ως βιολογικό φύλο καθορίζεται και προσκτάται κοινωνικά» (Rubin, 1975). Υπάρχει κατά μία έννοια ένα βιολογικό πεπρωμένο, ένας ντετερμινισμός που καθορίζει, ή καλύτερα, απαιτεί από τα άτομα του εκάστοτε βιολογικού φύλου, να φέρουν κάποια χαρακτηριστικά και να έχουν κάποιες συμπεριφορές ώστε να είναι κοινωνικά αποδεκτά.

Η Ann Oakley στο έργο της "Sex, Gender, Society" δίνει δύο ορισμούς. Ο πρώτος αφορά το «βιολογικό φύλο» και ο δεύτερος το «κοινωνικό φύλο». Ο όρος «βιολογικό φύλο» (sex) αναφέρεται στο βιολογικές διαφορές μεταξύ θηλυκού και αρσενικού, στις ορατές διαφορές που υπάρχουν στα γεννητικά όργανα και συνακόλουθα στις αναπαραγωγικές λειτουργίες, ενώ το «κοινωνικό φύλο» (gender) σχετίζεται με τον πολιτισμό και αναφέρεται στην κοινωνική κατηγοριοποίηση «ανδρικού» και «γυναικείου» (Oakley, 1972).

Ακόμη κι αυτή η εισαγωγή νέων όρων, δε φάνηκε να ξεκαθαρίζει ιδιαίτερα το τοπίο την εποχή εκείνη, αλλά ούτε και τώρα, καθώς ο όρος «κοινωνικό φύλο» φέρει μέσα του μια προβληματική, η οποία πηγάζει από το γεγονός πως η έννοια του δομείται πάνω στο «βιολογικό φύλο» το οποίο αποτελεί μια σταθερά και όχι μια κατασκευή (Connell, 2005). Δηλαδή, πριν την εισαγωγή του όρου «κοινωνικό φύλο» η κοινωνία απέδιδε χαρακτηριστικά και ρόλους που στηρίζονταν σε βιολογικό υπόβαθρο. Το αν ένα άτομο δηλαδή είχε γεννηθεί γυναίκα ή άντρας καθόριζε τις κοινωνικά αποδεκτές και

αναμενόμενες συμπεριφορές. Είχε δημιουργηθεί ένα δίπολο στερεοτυπικών “κανονικοτήτων” στο οποίο δομήθηκαν δύο κόσμοι διαφορετικοί, αυτός των αντρών και αυτός των γυναικών. Το «κοινωνικό φύλο» με την εισαγωγή του στη θεωρητική σκέψη δομείται πάνω στο ίδιο ακριβώς δίπολο, με τη μόνη διαφορά πως “αμφισβητεί” κατά μία έννοια τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται στα άτομα αναλόγως του φύλου του. Όπως αναφέρει και ο R.W.Connell, ίσως τελικά να ήταν πιο χρήσιμο να εστιάζουμε στις ομοιότητες των φύλων και όχι στις διαφορές τους.

Στο ίδιο πλαίσιο δόμησης του κοινωνικού φύλου, δε θα μπορούσαμε να μην αναφέρουμε την ταυτότητα φύλου. Αρχικώς, σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η συγκρότηση της ταυτότητας φύλου, να αποτελεί ένα ξεχωριστό κομμάτι του θεωρητικού πλαισίου, αλλά εν τέλει, λόγω της αδιάρρηκτης σχέσης της με το κοινωνικό φύλο, δεν μπορεί παρά να αποτελεί μια συνέχεια της ήδη υπάρχουσας προβληματικής μας, όπως αυτή έχει αναπτυχθεί.

Η συγκρότηση της ταυτότητας του φύλου είναι μια διαδικασία που λαμβάνει χώρα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, είναι η αντίληψη που αρχίζει να συγκροτεί το κάθε άτομο για το φύλο του, ανδρικό ή γυναικείο. Στο πλαίσιο κάθε κοινωνίας υπάρχει μία νόρμα, μία ήδη δημιουργημένη βάση, πάνω στην οποία το κάθε άτομο διαμορφώνει την κοινωνική του ταυτότητα και στη συνέχεια την ταυτότητα φύλου του (Giddens, 2002). Είναι λοιπόν προφανές, πως η έμφυλη ταυτότητα, όπως και το κοινωνικό φύλο, αποτελούν κοινωνικά προϊόντα.

Με τη δόμηση της ταυτότητας του φύλου, αποδίδονται στο άτομο κάποιοι έμφυλοι ρόλοι, που σχετίζονται με όσα έχουμε ήδη αναφέρει για το κοινωνικό φύλο. Έμφυλες κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές που συνδέονται με τον τρόπο ομιλίας, το ντύσιμο, τον τρόπο έκφρασης των συναισθημάτων, την επιλογή επαγγέλματος, αλλά και τη χρήση του ίδιου του σώματος. Παρόλο που το σώμα είναι υλικό και βιολογικό, ο τρόπος που το κάθε άτομο μαθαίνει να το χρησιμοποιεί, είναι κοινωνικός (Mauss, 2004).

Ο τρόπος λοιπόν που το άτομο εντός της κοινωνίας επιλέγει να χρησιμοποιήσει το σώμα του είναι κοινωνικά προσδιορισμένος. Η επιλογή ενός αθλήματος, ο τρόπος δηλαδή που ένα άτομο θα επιλέξει να γυμνάσει το σώμα του και να χρησιμοποιήσει το σώμα του στο πλαίσιο της άθλησης, είναι κοινωνική επιλογή. Κάποια αθλήματα

χαρακτηρίζονται πιο θηλυκά και, όπως το μπαλέτο ή ο χορός, ή πιο ανδρικά, όπως το ποδόσφαιρο ή η πυγμαχία, μία διάκριση που είναι κοινωνικά κατασκευασμένη και αποκλείει ή περιορίζει την πρόσβαση ανθρώπων άλλου φύλου. Αυτός ο περιορισμός δεν αποδεικνύεται πάντα αρκετός, καθώς συχνά παρατηρείται η επιλογή αθλημάτων που δεν ταιριάζουν με τα κοινωνικά πρότυπα που επιβάλλονται.

Ο διαχωρισμός των κοινωνικών υποκειμένων με βάση το φύλο τους δημιουργεί δύο ομάδες, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, βασισμένα στην αναπαραγωγική τους λειτουργία. Αυτός ο τρόπος κοινωνικής οργάνωσης βιώνεται και παρατηρείται από την παιδική ηλικία (Martin & Ruble, 2010), συνεπώς η πλειοψηφία των ανθρώπων αποκτούν και ενσωματώνουν έμφυλα στερεότυπα, τα οποία μπορεί να διαφέρουν μεταξύ τους, ανάλογα με την κοινωνία την οποία ερευνούμε. Για παράδειγμα, πολλές φορές οι γυναίκες χαρακτηρίζονται ως υπάκουες και καλλιεργημένες, ενώ οι άνδρες ως δυναμικοί και ανεξάρτητοι, κάτι που αντικατοπτρίζεται και στον αθλητισμό (Rayburn, Chen, Phillips, 2015).

Προεξέχοντα ρόλο στην αναπαραγωγή και διαίωνιση έμφυλων στερεοτύπων στον αθλητισμό έχουν αρκετά συχνά τα media, που προτιμούν να παρουσιάζουν συγκεκριμένες εκφάνσεις του φαινομένου της συμμετοχής των γυναικών σε σπορ, πολλώ δε μάλλον, σε μαχητικά αθλήματα (Tonì, 2015).

Καταληκτικά, το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο, αλλά και η συγκρότηση της ταυτότητας φύλου σε συνδυασμό με το τελευταίο, είναι έννοιες πολυδιάστατες που καθορίζουν το άτομο ήδη πριν γεννηθεί, αλλά και σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Οι επιλογές που θα κάνει το άτομο στη ζωή του, καθορίζονται κοινωνικά, αλλά πολλές φορές ανά κοινωνία και εποχή τα πλαίσια και τα όρια μεταξύ του τι θεωρείται ως θηλυκό ή ανδρικό, κοινωνικά αποδεκτός από έναν άντρα ή μια γυναίκα συγχέονται, και τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να παρεισφρήσουν σε άγνωστα, μέχρι τότε, μονοπάτια και να “σπάσουν” τα κοινωνικά στερεότυπα. Ένα τέτοιο παράδειγμα ρίψης των κοινωνικών στερεοτύπων, αποτελεί η γυναικεία ενασχόληση με το άθλημα της πυγμαχίας.

Κεφάλαιο 3. Το άθλημα της πυγμαχίας

3.1 Η ιστορία του αθλήματος στην Ελλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο

Η ιστορία της πυγμαχίας χρονολογείται πολλούς αιώνες πίσω, χωρίς να δύναται να προσδιοριστεί με ακρίβεια πότε ξεκίνησε. Σε αγωνιστικό επίπεδο, οι πρώτοι καταγεγραμμένοι αγώνες ήταν εκείνοι στην Ολυμπιάδα του 688 π.Χ (Brittanica, 2021). Οι κανόνες τότε καθιστούσαν το άθλημα πολύ πιο βίαιο από τη τωρινή μορφή του, καθώς επιτρέπονταν περισσότερα χτυπήματα, δεν υπήρχαν γύροι ή χρονικοί περιορισμοί, δεν υπήρχαν κατηγορίες με βάση το βάρος των αθλητών, ενώ νικητής αναδεικνύονταν όποιος παρέμενε όρθιος ή στην περίπτωση παραίτηση του ενός εκ των δύο διαγωνιζόμενων, όποιος δεν παραιτούνταν (Britanica, 2021).

Λόγω της παρουσίας του αθλήματος της πυγμαχίας ήδη από τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες, συνδέθηκε και με την Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά, τον 17ο αιώνα το άθλημα της πυγμαχίας γνώρισε μεγάλη άνθιση στη Μεγάλη Βρετανία ,αρχικά, και στις Η.Π.Α αργότερα. Οι αγωνιζόμενοι δε φορούσαν γάντια, δεν υπήρχαν κατηγορίες κιλών και νικητής ήταν όποιος παρέμενε όρθιος (Brittanica, 2021). Η βίαιη φύση του αθλήματος το καθιστούσε παράνομο, περιθωριακό και πρόσβαση σε αυτό είχαν κατά κύριο λόγο οι άνδρες. Σπανίζουν οι περιγραφές ή τα στοιχεία για πυγμαχική δράση στην Ελλάδα την ίδια ιστορική περίοδο.

Η μεγάλη αλλαγή στην ιστορία της πυγμαχίας σημειώθηκε με τους "κανόνες Queensberry", που εισήχθησαν το 1867 από τον John Graham Chambers (Brittanica, 2021). Πλέον οι αθλητές, που ως τότε αγωνίζονταν με γυμνά χέρια, έπρεπε να φορούν γάντια, οι αγώνες είχαν γύρους με τρίλεπτη διάρκεια, σε αντίθεση με τον ,ως τότε, τελικής πτώσης αγώνα, και επιπλέον, στην περίπτωση που ο ένας αγωνιζόμενος δε μπορούσε να σηκωθεί για να συνεχίσει τη μάχη μέσα σε 10 δευτερόλεπτα από την πτώση του, ο αγώνας λάμβανε τέλος. Αυτή η περίοδος χαρακτηρίστηκε από τον “εκπολιτισμό” του αθλήματος καθώς και την αισθητή μείωση των βίαιων χαρακτηριστικών του.

3.2 Κανόνες και εξοπλισμός

Η πυγμαχία είναι ένα μαχητικό άθλημα στο οποίο δύο αθλητές προσπαθούν να φέρουν χτυπήματα ο ένας στον άλλον αποκλειστικά με τις γροθιές τους χωρίς να χρησιμοποιήσουν κάποιο άλλο σημείο του σώματος τους για να επιτεθούν. Τόσο οι άντρες, όσο και οι γυναίκες αγωνίζονται με αντιπάλους που έχουν ανάλογο σωματικό βάρος, καθώς υπάρχουν 10 κατηγορίες βάρους. Πέρα από το βάρος, οι αθλητές ταξινομούνται και με βάση την ηλικία αλλά και το φύλο τους (AIBA, Technical & Competition Rules, 2021).

Οι αγώνες γίνονται σε ειδικά διαμορφωμένα ρινγκ με συγκεκριμένες διαστάσεις, που έχουν σκοινιά στις τέσσερις πλευρές τους. Η διάρκεια των αγώνων είναι τρεις γύροι των τριών λεπτών για τους άντρες και τέσσερις γύροι των δύο λεπτών για τις γυναίκες. Ο νικητής μπορεί να προκύψει στα σημεία, δηλαδή με απόφαση των κριτών, με εγκατάλειψη ενός εκ των δύο, με διακοπή αγώνα από τον διαιτητή, σε περίπτωση που ο τελευταίος κρίνει πως κάποιος δε μπορεί να συνεχίσει, με τραυματισμό του αθλητή και με νοκ-άουτ, δηλαδή αν ένας αθλητής είναι "κάτω" από χτύπημα και δε μπορεί να σηκωθεί μέχρι να μετρήσει έως το δέκα ο διαιτητής.

Λόγω της βίαιης φύσης του αθλήματος, οι πυγμάχοι φέρουν συγκεκριμένο εξοπλισμό που τους προστατεύει. Ειδικά γάντια που κατασκευάζονται από επίσημους αδειούχους από την AIBA, την διεθνή ομοσπονδία πυγμαχίας, ενώ σε ορισμένους αγώνες οι αθλητές φορούν κάσκες στο κεφάλι τους για επιπλέον προστασία στις γροθιές. Επιπλέον, μέσα από τα γάντια φορούν ειδικούς επιδέσμους, ενώ φέρουν προστατευτικά στα δόντια τους και στην περιοχή των γεννητικών οργάνων. Η ενδυμασία αποτελείται από μπλούζα χωρίς μανίκια τύπου γιλέκο, σορτς και ειδικά παπούτσια, χωρίς τακούνι ή καρφί (AIBA, Technical & Competition Rules, 2021).

Η περίπτωση της ενδυμασίας των γυναικών πυγμάχων υπήρξε ένα ζήτημα που προκάλεσε διαμάχη. Η AIBA, η διεθνής ομοσπονδία πυγμαχίας δηλαδή, πρότεινε οι γυναίκες να αγωνίζονται με φούστες για δύο λόγους, ώστε να ξεχωρίζουν από τους άντρες και για να μοιάζουν πιο "κομψές" και να διατηρούν τα θηλυκά χαρακτηριστικά τους (Roeningk, 2012). Προπονητές, προπονήτριες και αθλήτριες αντιτάχθηκαν σε αυτή την πρόταση, καθώς θεώρησαν πως έχουν κερδίσει το δικαίωμα να αγωνίζονται και να παρουσιάζονται ως πυγμάχοι και όχι ως "γυναίκες πυγμάχοι" (Tjønndal, 2017). Από τα

παραπάνω προκύπτει η στερεοτυπική στάση των αρμόδιων φορέων, όπως η ΑΙΒΑ αλλά και η δυναμική αντίδραση των γυναικών, που διεκδίκησαν ισοτιμία με τους άντρες και στην εμφάνιση τους πάνω στο ρινγκ.

3.3 Η ελληνική περίπτωση

Το άθλημα της πυγμαχίας άρχισε να εδραιώνεται στην Ελλάδα περίπου στα μέσα του 20ού αιώνα. Το 1949 έγινε η πρώτη διοργάνωση πανελλήνιου πρωταθλήματος πυγμαχίας ανδρών και το 1951 ιδρύθηκε και η Ελληνική Ομοσπονδία Πυγμαχίας, που είναι και υπεύθυνη για την διοργάνωση. Παρόλο που η συμμετοχή των γυναικών στο άθλημα καταγράφεται ήδη από το 18ο αιώνα, η αριθμητική συμμετοχή τους δεν υπήρξε σε καμία περίπτωση ίσια ή ανάλογη με αυτή των αντρών και αυτός καθώς η πρόσβασή τους ήταν περιορισμένη. Εξαίρεση αποτελούν η Σουηδία και η Νορβηγία, χώρες που επέτρεψαν τη συμμετοχή των γυναικών στην πυγμαχία ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 (Tjønnedal, 2019). Η ΑΙΒΑ ανακοίνωσε επίσημα την ένταξη των γυναικών στο άθλημα το 1994, στο συνέδριο του Πεκίνου, αφού πρώτα της επιβλήθηκε χρηματικό πρόστιμο για έμφυλη διάκριση των αθλητών (‘‘Θαρραλέες κι... επικίνδυνες’’, 1997). Στην ελληνική περίπτωση, το πανελλήνιο πρωτάθλημα γυναικών έγινε για πρώτη φορά αρκετά αργότερα, το 1997 (‘‘Θαρραλέες κι ..επικίνδυνες’’, 1997).

Η πρώτη συμμετοχή Έλληνα πυγμάχου σε Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν το 1928, όταν ο Νικόλαος Φέλιξ έπαιξε δύο αγώνες, στους Αγώνες που έγιναν στο Άμστερνταμ. Για πρώτη φορά στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων συμμετείχαν γυναίκες στο άθλημα της πυγμαχίας το 2012. Το γεγονός αυτό χαρακτηρίζεται ως ιστορικό, καθώς η πυγμαχία θεωρούνταν για χρόνια ως ένα ανδρικό ‘‘προπύργιο’’ (Lindner, 2012). Αξίζει να σημειωθεί πως στην μεγάλη αυτή διοργάνωση, οι γυναίκες μπορούσαν να αγωνιστούν μόνο σε τρεις κατηγορίες βάρους από τις δέκα διαθέσιμες, ενώ οι άντρες και στις δέκα. (Tjønnedal, 2017). Παρατηρείται εδώ μια έμφυλη διάκριση η οποία ορίστηκε από θεσμικά όργανα και η συμμόρφωση σε αυτή αποτελούσε προϋπόθεση συμμετοχής για τις γυναίκες αθλήτριες.

Το άθλημα της πυγμαχίας είναι ως ένα βαθμό διαδεδομένο στην Ελλάδα και η δημιουργία του Συνδέσμου Επαγγελματικής Πυγμαχίας (ΣΕΠ) από τον Ολυμπιονίκη

πυγμάχο, Γιώργο Στεφανόπουλο έχει ως στόχο την περαιτέρω αύξηση της δημοτικότητας και προβολής του εν λόγω αθλήματος στη χώρα μας. Ο ΣΕΠ ιδρύθηκε το 2015 («Η ίδρυση του ΣΕΠ διαμόρφωσε το επαγγελματικό μποξ στην Ελλάδα», 2016) και έχει ως σκοπό την διοργάνωση επαγγελματικών τουρνουά πυγμαχίας, όπου οι αθλητές πυγμάχοι συμμετέχουν σε αυτά επί πληρωμής, κάτι που δε συμβαίνει στην ερασιτεχνική πυγμαχία. Με την μετάδοση των αγώνων τηλεοπτικά εξασφαλίζεται και η χρηματοδότηση των αθλητών, αλλά και του ίδιου του αθλήματος, από τον επιχειρηματικό χώρο, ώστε να δοθεί οικονομικό κίνητρο στους αθλητές να ασχοληθούν με την πυγμαχία.

Ο πρόεδρος του ΣΕΠ έχει αναδείξει τη σημασία της διοργάνωσης αγώνων γυναικείας πυγμαχίας, ούτως ώστε να γίνει ένα άνοιγμα, μια επαφή του αθλήματος και των γυναικών. Ήδη από την ίδρυση του συνδέσμου είχαν ενταχθεί σε αυτόν σημαντικές πυγμάχοι, όπως η πρωταθλήτρια πυγμαχίας Χριστίνα Λιναρδάτου ("Χριστίνα Λιναρδάτου: Η δεύτερη γυναίκα μέλος του ΣΕΠ", 2016). Η συμμετοχή των γυναικών σε αυτό το εγχείρημα κρίθηκε απαραίτητη και στόχος του ΣΕΠ είναι να συμβάλλει στην αύξηση της παρουσίας τους σε αγωνιστικό επίπεδο.

3.4 Έμφυλα στερεότυπα και πυγμαχία

Λόγω των βίαιων και μαχητικών χαρακτηριστικών του, το άθλημα της πυγμαχίας έχει συνδεθεί με τους άνδρες και συχνά θεωρείται “ανδρικό άθλημα”, καθώς κοινωνικά προσιδιάζει σε χαρακτηριστικά που αποδίδονται παραδοσιακά στους άντρες, όπως η πυγμή, η ρώμη, η βιαιότητα. Επιπλέον, η σωματική δύναμη που απαιτείται στο άθλημα ταυτίζεται με την αρχέτυπη ανδρική κυριαρχία, όπου το πιο δυνατό αρσενικό της αγέλης επικρατεί σε όλα τα μέλη αυτής. Αυτά τα στερεότυπα έθεσαν στο περιθώριο για πολλές δεκαετίες τη συμμετοχή των γυναικών στο άθλημα αυτό, ειδικά στις απαρχές του. Παρ' όλα αυτά, αποδεικνύεται πως οι γυναίκες πυγμάχοι παρουσιάζουν εντυπωσιακές επιδόσεις και δε στερούνται ούτε δύναμης, ούτε ικανότητας σε σχέση με τους άνδρες πυγμάχους. Όσον αφορά τους τραυματισμούς, σύμφωνα με έρευνα που είχε πραγματοποιηθεί στην Ιταλία, τόσο οι άνδρες, όσο και οι γυναίκες έχουν την ίδια πιθανότητα να βιώσουν κάποιον τραυματισμό μέσα στο ρινγκ (Massimiliano, Nicola, Sante, Carmela, Palmieri, Paolo, 2009).

Αυτά τα ανδρικά χαρακτηριστικά που φαίνονται να αποδίδονται στο άθλημα,

δημιουργούν την αίσθηση πως η πυγμαχία είναι ένα άθλημα αποκλειστικά ανδρικό, κεκτημένο τους με τρόπο τόσο φυσικό, όσο το βιολογικό τους φύλο, και όσες γυναίκες ασχολούνται με αυτό παρουσιάζονται ως "μη θηλυκές". Παράλληλα, παρουσιάζεται η τάση να χαρακτηρίζεται ως ενεργητικό οτιδήποτε προσιδιάζει στον άνδρα, ενώ παθητικό οτιδήποτε θηλυκό (Γιαννακόπουλος, 2001). Οι γυναίκες, λοιπόν, που θα συγκρουστούν με την κοινωνική κανονικότητα που τις αποκλείει από αυτό το παραδοσιακά ανδρικό άθλημα, θα αντιμετωπίσουν σε δεύτερο χρόνο μια σύγκρουση των ταυτοτήτων τους. Οι ταυτότητες που τους προσδίδονται κοινωνικά και η ενασχόληση τους με την πυγμαχία φαίνεται να δημιουργούν μια σύγκρουση, φαινομενική, στην κοινωνική τους εικόνα, στο πως δηλαδή τις βλέπουν και τις αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι του περίγυρού τους και όχι πως οι ίδιες βλέπουν τον εαυτό τους και αισθάνονται. Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε στη Ρωσία, παρουσιάστηκαν ευρήματα πως γυναίκες αθλήτριες πολεμικών τεχνών εμφανίζουν "ανδρικά" χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά τους και όχι τόσο "θηλυπρεπή", χωρίς αυτό να σημαίνει πως οποιαδήποτε γυναίκα επιλέξει κάποιο τέτοιο άθλημα δεν μπορεί να υιοθετεί και τέτοια στοιχεία (Osipov, Kovalev, Sadyrin, Nagovitsyn, Rubtsova, Druzhinina, Zhavner, Vapaeva, 2020). Ενδεχομένως, αυτή η σύγκρουση να δυσχεραίνει την προσπάθεια τους να αποδεικνύουν την αθλητική ικανότητά τους, κάτι που δεν αντιμετωπίζουν οι άνδρες συναθλητές τους.

Εδώ πρέπει να τονιστεί πως δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά δεδομένα για τον αριθμό των γυναικών που ασχολούνται με την πυγμαχία στην Ελλάδα αλλά με βάση την εμπειρική έρευνα προκύπτει πως οι γυναίκες σήμερα πλέον συμμετέχουν πολύ πιο ενεργά σε αγωνιστικό επίπεδο αλλά και ως θεατές. Μέλη της ομοσπονδίας (AIBA) θεώρησαν πως "η συμμετοχή των γυναικών στο άθλημα θα βελτίωνε την γενική εικόνα του σπορ", καθώς η συμμετοχή τους θα αποδείκνυε ότι δεν είναι πολύ επικίνδυνο (Tjønndal, 2017). Από αυτή τη δήλωση, γίνεται αντιληπτό πως οι γυναίκες αντιμετωπίζονται και "χρησιμοποιούνται", υπό την έννοια πως αν μια γυναίκα, που είναι πιο αδύναμη και λεπτεπίλεπτη από έναν άντρα, συμμετέχει στο άθλημα της πυγμαχίας, η συμμετοχή της αυτή, δεν την κάνει πιο δυνατή ή δυναμική, αλλά κάνει το άθλημα λιγότερο επικίνδυνο. Για την εκπροσώπηση της χώρας μας στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο άθλημα της πυγμαχίας, δεν έχει αγωνιστεί ακόμη κάποια Ελληνίδα αθλήτρια, παρά μόνο στους προκριματικούς αγώνες. Σε κάποιες περιπτώσεις

Ελληνίδες πυγμάχοι πλησίασαν κοντά στη συμμετοχή τους στη τελική φάση των Ολυμπιακών Αγώνων αλλά καμία δεν το κατάφερε, κάτι που οφείλεται εν μέρει και στην έλλειψη οργάνωσης, συγκριτικά με ομοσπονδίες άλλων χωρών.

3.5 Οι γυναίκες και η πυγμαχία

Το άθλημα της πυγμαχίας όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι ένα άθλημα βίαιο, καθώς λόγω των χτυπημάτων ενέχεται ο κίνδυνος σοβαρού τραυματισμού, σε περίπτωση που δεν τηρηθούν τα απαραίτητα μέτρα. Η πυγμαχία έχει ταυτιστεί, ως ένα βαθμό, με την εργατική τάξη, καθώς τα χαρακτηριστικά και οι αξίες της αντανakλώνται στη δύναμη, την αντοχή, τη θυσία και την πειθαρχία, χαρακτηριστικά που βρίσκονται σε αντιδιαστολή με το σύστημα αξιών της αστικής τάξης, σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Pierre Bourdieu (Wright, 2019).

Η πλειοψηφία των πυγμάχων είναι άντρες που μεγάλωσαν σε οικογένειες χαμηλότερων οικονομικών τάξεων και αστικών κοινοτήτων. Συνήθως είχαν παρελθόν με βίαιη συμπεριφορά και συγκρούσεις. Τους προσέλκυε η δυνατότητα να κερδίσουν χρήματα και δόξα. Συχνά, οι πυγμάχοι στις Η.Π.Α προέρχονταν από την Αφροαμερικάνικη κοινότητα. Η υπεροχή στα ρινγκ γινόταν αντιληπτή ως υπεροχή της φυλής ή του έθνους και γι' αυτό οι λευκοί πυγμάχοι αντιμετώπιζαν μαύρους πυγμάχους, σε αγώνες που είχαν και κοινωνικές προεκτάσεις σε κάποιες περιπτώσεις (Wright, 2019).

Τα ίδια αυτά χαρακτηριστικά που αντιδιαστέλονται στο αξιακό σύστημα της αστικής τάξης, έρχονται σε αντίθεση και με τα χαρακτηριστικά που κοινωνικά αποδίδονται στο γυναικείο φύλο. Η γυναίκα που προορίζεται να είναι θηλυκή, ευαίσθητη, ευγενική και λεπτεπίλεπτη και ως ύστατο σκοπό της ζωής της να έχει την τεκνοποίηση, δε δύναται να είναι αθλήτρια πυγμαχίας, καθώς τη λείπει η δύναμη, η αντοχή, η πειθαρχία και η ετοιμότητα της θυσίας. Στο κοινωνικό φαντασιακό οι γυναίκες πυγμάχοι αποτελούν μια κοινωνική παρέκκλιση, δε γίνεται να είναι θηλυκές, σεξουαλικοποιούνται (Aiken, 2016) ή απλά είναι ανάξιες σημασίας, συνεπώς αγνοούνται (Wallace-Wells, 2015).

Οι γυναίκες που θα επιλέξουν να ασχοληθούν με το άθλημα της πυγμαχίας αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις. Ξεκινώντας από τον ίδιο τον κοινωνικό περίγυρο στον οποίο εντάσσονται, έχουν να αντιμετωπίσουν την αμφισβήτηση σε πολλαπλά επίπεδα. Το πρώτο αφορά την παρέκκλιση από τη «γυναικεία τους φύση», με την

επιλογή τους αυτή, παρέκκλιση που θα ερμηνευτεί ως μια αντίδραση ή και ως μεταστροφή στις σεξουαλικές προτιμήσεις της αθλήτριας (Aiken, 2016). Σε άμεση σχέση με το τελευταίο, αμφισβητείται η θηλυκότητα της, καθώς ο ανδρισμός και η θηλυκότητα αποτελούν ένα δίπολο που ορίζεται το ένα σε σχέση με το άλλο και δε σχετίζεται μόνο με τη βιολογία, αλλά και με ένα ολόκληρο σύστημα αξιών και πεποιθήσεων. Συνεπώς μία γυναίκα που θα επιλέξει ένα “ανδρικό” άθλημα, αυτομάτως μεταστρέφεται και η ίδια της η θηλυκότητα.

Εδώ είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα ως άνω, λειτουργούν ασυνείδητα στη σκέψη μας και βρίσκονται στο κοινωνικό πλαίσιο του ηγεμονικού ανδρισμού, στο οποίο γαλουχούνται παραδοσιακά οι δυτικές κοινωνίες. Ως ηγεμονικός ανδρισμός νοείται η δυνατότητα κάποιων αντρών να ακούν εξουσία έναντι των γυναικών ή και άλλων ανδρών μέσω κοινωνικό- πολιτισμικών διαδικασιών, όπως είναι η θρησκεία, η κατανομή της εργασίας, ο αθλητισμός κ.α., και η άσκηση αυτής της εξουσίας είναι κοινωνικά αποδεκτή από τα υπόλοιπα μέλη της εκάστοτε κοινωνίας (Connell, 2005). Σε σχέση με το άθλημα της πυγμαχίας, ο ανδρικός ηγεμονισμός έχει ταυτίσει τον ανδρισμό με την πυγμαχία, καθώς ο άντρας είναι εκείνος που στο κοινωνικό φαντασιακό θα χρησιμοποιήσει τη σωματική του δύναμη, ή ακόμη θα θυσιαστεί, για να παλέψει και να προστατέψει την οικογένεια του ή αυτό το οποίο προσπαθεί να προστατέψει. Συνεπώς η γυναίκα δεν προορίζεται κοινωνικά να είναι ο προστάτης της οικογένειας, καθώς δε γίνεται ,σε φαντασιακό επίπεδο, να έχει τη σωματική εκείνη δύναμη που θα της επιτρέψει να προστατέψει την οικογένεια της.

Οι γυναίκες αθλήτριες της πυγμαχίας λοιπόν, βιώνουν άρρητη κοινωνική πίεση όταν επιλέγουν αυτό το άθλημα με την αμφισβήτηση της θηλυκότητας και της σεξουαλικότητάς τους, ή και ρητή πίεση, σε περιπτώσεις που αποκλείονται από χώρους πυγμαχίας ή η πρόσβασή τους είναι δύσκολη και οι συνθήκες δυσχερείς. Αναλυτικότερα, ακολουθώντας τους θεωρητικούς άξονες για την κοινωνική πρόσβαση και ένταξη που έθεσαν οι Donnelly και Coakley (Tjønndal, 2017), οι γυναίκες που πρωτοεισέρχονται στο χώρο του γυμναστηρίου καλούνται να αποδείξουν πως μπορούν να αγωνιστούν σκληρά και να δείξουν υπερβάλλον ζήλο για να θεωρηθούν αποδεκτά μέλη του χώρου, κάτι που δε συμβαίνει για στην περίπτωση των νεαρών πυγμάχων. Οι νεαρές πυγμάχοι θα πρέπει να αποδείξουν δηλαδή τις ικανότητές τους για να γίνουν μέλη της κοινότητας των πυγμάχων.

Όσον αφορά τον υλικό αποκλεισμό των γυναικών αθλητριών, αυτός μπορεί να λάβει χώρα είτε με αποκλεισμό από τον ίδιο το χώρο εκγύμνασης, αποκλεισμό από την πρόσβαση σε υπηρεσίες, σε σχετικές πηγές ενημέρωσης, στην έλλειψη επιλογών, αλλά και αποκλεισμός από δυνητικές ευκαιρίες για την αθλήτρια. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως εν γένει, η συμμετοχή των γυναικών σε αθλήματα, αλλά και στην πυγμαχία συγκεκριμένα, δεν προβάλλεται από τα media τόσο, όσο αυτή των ανδρών, γεγονός που αποκλείει τις γυναίκες και από ευκαιρίες ανεύρεσης χρηματοδότησης (Aiken, 2016).

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η προσπάθεια των επαγγελματιών γυναικών πυγμάχων, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατά κύριο λόγο, να εξασφαλίσουν ίσες αμοιβές με αυτές των ανδρών. Αρκετές αθλήτριες έχουν εκφραστεί δημοσίως για το θέμα, δηλώνοντας πως πρέπει να γίνουν αλλαγές, ώστε να μην υπάρχει μεγάλο χάσμα στην πληρωμή με τους άνδρες συναθλητές τους (Cameron, 2022). Αυτές οι διεκδικήσεις έχουν και κοινωνικό περιεχόμενο, καθώς αφορούν τη μείωση των έμφυλων ανισοτήτων.

Συμπερασματικά, το άθλημα της πυγμαχίας, όπως και όλα τα αθλήματα, έχουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Οι αξίες και οι πρακτικές που χαρακτηρίζουν το εν λόγω άθλημα για πολλές δεκαετίες θεωρούνταν πως μπορούσαν να πρεσβευτούν μόνο από άντρες αθλητές. Καθώς όμως η ανθρώπινη σκέψη προχωράει και οι κοινωνικές συνθήκες μεταβάλλονται σήμερα οι γυναίκες μπορούν πιο εύκολα, αλλά πάντα με πολλά εμπόδια, να εισέλθουν στους γυμναστηριακούς χώρους της πυγμαχίας και να συμμετέχουν στο άθλημα αυτό. Καθώς η συμμετοχή των γυναικών αυξάνεται, μια αισιόδοξη προοπτική προκύπτει, πως τα στερεότυπα που συνοδεύουν τις γυναίκες πυγμάχους θα εξαλειφθούν σταδιακά, ώστε να υπάρχουν ίσες ευκαιρίες μεταξύ των φύλων.

Κεφάλαιο 4. Ανάλυση των συνεντεύξεων

4.1 Ισότητα Ευκαιριών

Ο αθλητισμός είναι ένα πεδίο στο οποίο έχουν λάβει χώρα πολλές διακρίσεις κατά τη διάρκεια των χρόνων αλλά ταυτόχρονα αποτελεί κι ένα πεδίο στο οποίο μπορεί να προαχθεί η ισότητα των ευκαιριών. Τη δυναμική του πεδίου αυτού την καθορίζουν τα άτομα που βρίσκονται στο χώρο και οι ανάλογες αξίες που προάγουν. Ο στόχος του να αποτελέσει ο αθλητισμός πεδίο προαγωγής της ισότητας έχει τεθεί ως ζητούμενο πολύ πιο έντονα τις τελευταίες δεκαετίες και μάλιστα τον Οκτώβριο του 2007 στις Βρυξέλλες η Ευρωπαϊκή Ένωση τέθηκε υπέρ της ισότητας ευκαιριών στον αθλητισμό ("Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Η ισότητα ευκαιριών και ο αθλητισμός", 2007). Η ισότητα που διακηρύσσεται αφορά και τίθεται ενάντια στην πληθώρα μελανών σημείων στην ιστορία του αθλητισμού, όσον αφορά τους προπονητές, τους αθλητές αλλά και τους θεατές.

Μέσα από τον αθλητισμό οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως ηλικίας, εθνικότητας, θρησκευματος, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης ή φύλου μπορούν να γίνουν μέλη ενός συνόλου με κοινές φιλοδοξίες, στόχους και όνειρα. Βέβαια, αυτό δεν προϋποθέτει πως δεν υφίστανται ανισότητες και διακρίσεις κάθε είδους και πιο συγκεκριμένα, έμφυλες. Ένα ακραίο αλλά χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ισπανίδας αθλήτριας, Patino, η οποία ταξίδεψε εκτός Ισπανίας για αγώνες στίβου χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα μαζί της. Στη συνέχεια, κλήθηκε όχι μόνο να ταυτοποιήσει ποια είναι αλλά και να αποδείξει ότι είναι γυναίκα, μέσα από μια σειρά αυστηρών ιατρικών εξετάσεων που αναγκάστηκε να υποβληθεί, κάτι που πιθανώς να μη συνέβαινε σε άνδρα συναθλητή της (Fausto-Sterling, 2000). Η δυνατότητα μιας γυναίκας να πετύχει σε αυτό το άθλημα θεωρούνταν, παλιότερα, αδύνατη και ακόμα κι αν κάποια το κατάφερνε, έπρεπε να αποδείξει την θηλυκότητα της, ακόμα και μέσα από ιατρικές εξετάσεις, σαν τη προαναφερθείσα περίπτωση (McNaughton, 2012).

Είναι έκδηλο πως δεν πρέπει να αγνοείται στη μελέτη για την ισότητα των φύλων οι δυνατότητες στην πρόσβαση στο άθλημα και αν δίνονται ανάλογα οι ευκαιρίες για εξέλιξη σε αγωνιστικό επίπεδο. Όπως φαίνεται, οι συνεντευξιζόμενες δεν θεωρούν πως μία γυναίκα έχει λιγότερες ευκαιρίες από έναν άντρα σε επίπεδο πρωταθλητισμού.

"Ακριβώς τις ίδιες ευκαιρίες έχει ένας άντρας με μία γυναίκα σε αγωνιστικό επίπεδο. Βέβαια να πω κάτι, παλιά τις γυναίκες μας είχαν στην εθνική ομάδα, πιο πίσω από τους άντρες. Μετά, όταν είδαν ότι οι γυναίκες φέρνουν επιτυχίες και μετάλλια, περισσότερο από τους άντρες, τους δίνουν πιο πολλή σημασία" (Α.Π.).

"Θεωρώ πως ναι. Εγώ δεν είμαι πολύ καιρό στο χώρο, όπως άλλα παιδιά που είναι 2 ή 3 ή 10 χρόνια, αλλά όταν ζήτησα να προσπαθήσω για το κάτι παραπάνω, να κατέβω σε αγώνες δηλαδή, οι προπονητές του γυμναστηρίου ήταν πολύ θετικοί, το μόνο που μου τόνισαν είναι να το σκεφτώ καλά και να κάνουμε καλή προετοιμασία. Θεωρώ πως μου

είπαν ακριβώς ότι θα έλεγαν και στους άντρες που προπονούμαστε μαζί" (Χ.Γ.).

Η δυσκολία στην εξέλιξη των αθλητών δεν οφείλεται τόσο στο φύλο τους αλλά προκύπτει από το μικρό εμπορικό ενδιαφέρον που υπάρχει για την ελληνική επαγγελματική πυγμαχία αλλά και από την έλλειψη οργάνωσης σε επίπεδο ομοσπονδίας, σύμφωνα με τις αθλήτριες. Η προσπάθεια του Συνδέσμου Ελληνικής Πυγμαχίας βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και η βοήθεια της Ελληνικής Ομοσπονδίας Πυγμαχίας κρίνεται ως ανεπαρκής από τις αθλήτριες.

"Σε αντίθεση με άλλες χώρες, που λέγαμε τώρα Ρωσία και βλέπαμε 15-20 κοπέλες, ενώ η Ελλάδα πηγαίναμε 2-3. Είμαστε πολύ πίσω", ανέφερε η Α.Π., αναλογιζόμενη τις παραστάσεις από αγώνες διεθνούς κύρους, όπου η ελληνική αποστολή ήταν πάντοτε ολιγοάριθμη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες.

Ένα επιπλέον σημαντικό στοιχείο που αναδύθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις ήταν η απόδοση των ευθυνών για την εξέλιξη μίας αθλήτριας στην ατομική της προσπάθεια, κάτι που δείχνει να υποβαθμίζει τη σημασία εξωγενών παραγόντων, όπως της ομοσπονδιακής στήριξης και χρηματοδότησης. Υπό αυτή την οπτική, παράκαμπτεται ή υποτιμάται και το (ενδεχόμενο) πλεονέκτημα των ανδρών σε σύγκριση με τις γυναίκες.

"Οι ευκαιρίες είναι ίδιες για άντρες και γυναίκες. Το θέμα είναι εσύ πως θα το προσπαθήσεις, να το εξελίξεις. Ίσως όμως στα γυμναστήρια να είναι ποσοτικό το πρόβλημα, υπάρχουν σίγουρα λιγότερες γυναίκες, οπότε θα έχεις κι εσύ λιγότερη τριβή". (Ν.Π.).

Μία δυσκολία που αντιμετώπισαν όλες οι αθλήτριες είναι πως ειδικά στο ξεκίνημά τους οι γυναίκες πυγμάχοι ήταν πολύ λίγες ποσοτικά, συνεπώς δεν υπήρχε η δυνατότητα προπόνησης και συναγωνισμού στις ανάλογες κατηγορίες που αγωνίζονται οι ίδιες. Τονίστηκε σε κάποιες περιπτώσεις, όμως, πως η προπόνηση τους με άντρες τις βοήθησε να σκληραγωγηθούν ακόμα περισσότερο επειδή η σωματική διάπλαση των περισσότερων αντιπάλων τους ήταν μεγαλύτερη απ' ότι εκείνων.

"Δεν υπήρχαν πολλές γυναίκες να προπονούμαι, ώστε να κάνω προπόνηση με γυναίκες, στο κομμάτι το αγωνιστικό. Βέβαια μου έκανε καλό, και τυχερή μπορώ να πω ότι ήμουν σε αυτό, ότι καθώς έκανα με τα αγόρια προπονήσεις, αυτό που αντιμετώπιζα

μετά με τις γυναίκες ήταν πολύ πιο εύκολο. Σίγουρα μία γυναίκα με έναν άντρα δεν έχουν την ίδια δύναμη. Όσο και να είναι καλή ή τεχνική. Ακόμα και στα ίδια κιλά. Ανάλογα, βέβαια, επειδή έχει τύχει να παίξω με άντρα παραπάνω κιλά. Εντάξει, μετράει και η ψυχή". (Α.Π.).

"Ίσως όμως στα γυμναστήρια να είναι ποσοτικό το πρόβλημα, υπάρχουν σίγουρα λιγότερες γυναίκες, οπότε θα έχεις κι εσύ λιγότερη τριβή. Συνήθως, είναι μειονότητα. Αλλά δε νομίζω ότι υπάρχει τόσο μεγάλο πρόβλημα, δηλαδή να μη βρεις καμία. Νομίζω εξελίσσεται αυτό". (Ν.Π.).

Πλέον, έχει αυξηθεί ο αριθμός των γυναικών που ασχολούνται με το άθλημα και αυτή η ποσοτική αύξηση έχει συμβάλλει και στην ποιοτική αναβάθμιση της συμμετοχής των γυναικών στην πυγμαχία, αφού πλέον έχουν περισσότερες ευκαιρίες. Αυτό προέκυψε κι από τις απαντήσεις της ενεργής αθλήτριας, Ν.Π αλλά και της Χ.Γ, που σκοπεύει να ασχοληθεί μελλοντικά σε αγωνιστικό επίπεδο.

"Πλέον έχουμε τις ίδιες ευκαιρίες. Οι αγώνες είναι πολλοί, τόσο ανδρών, όσο και γυναικών. Έχουμε τις ίδιες ευκαιρίες. Υπάρχει μεγάλη εξέλιξη γιατί βλέπουμε πως από το 2024 στο Παρίσι θα είναι 50-50 η συμμετοχή ανδρών και γυναικών" (Ν.Π.)

Προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των έμφυλων ανισοτήτων στον χώρο της πυγμαχίας μπορεί να θεωρηθεί το μέτρο που έχει ανακοινωθεί πως στους επόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες θα συμμετάσχουν 248 πυγμάχοι, με ισάριθμη συμμετοχή μεταξύ ανδρών και γυναικών. (asbcnews, 2022).

"Νιώθω ότι δε με εμποδίζει σε κάτι το φύλο μου, αν δουλέψω σωστά σε όσα μου λέει η προπονήτρια μου μπορώ να πετύχω, όπως μπορεί αντίστοιχα κι ένας άντρας" (Α.Π.).

Η συγκεκριμένη θέση της αθλήτριας είναι πιθανόν να μην βασίζεται πράγματι στην ισότητα των ευκαιριών μεταξύ των φύλων αλλά στην έντονη αυτοπεποίθηση της, ένα χαρακτηριστικό που μπορεί να προκύπτει από τις πολλές επιτυχίες στον χώρο και την καταξίωσή της. Συνεπώς, ελλοχεύει ο κίνδυνος να μην παρουσιάζονται σε πλήρη διάσταση οι αντικειμενικές δυσκολίες και ενδεχόμενες ανισότητες που αντιμετωπίζει μία γυναίκα πυγμάχος.

Σε γενικό πλαίσιο, μέσα από τις συνεντεύξεις προκύπτει πως οι περισσότερες αθλήτριες αναγνωρίζουν την δυσκολία επιτυχίας σε υψηλό επίπεδο αλλά ταυτόχρονα τονίζεται η βελτίωση σε σχέση με το παρελθόν. Ωστόσο, προκύπτει από τα παραπάνω το ερώτημα αν οι αθλήτριες που συμμετείχαν σε υψηλό επίπεδο παραβλέπουν εξωαγωνιστικά εμπόδια που βρίσκουν μπροστά τους, εξαιτίας της ατομικής υπερπροσπάθειας που καταβάλλουν. Αναφέρονται de facto ανισότητες, οι οποίες για να ξεπεραστούν απαιτούν προσωπική προσπάθεια από τις αθλήτριες. Το γεγονός ότι αυτές οι ανισότητες έχουν δευτερεύοντα ρόλο ως προς την παρουσία τους στις συνεντεύξεις, δεν θα έπρεπε να ειδωθεί ως δείγμα απουσίας τους, αλλά αντιθέτως το γεγονός ότι οι γυναίκες πυγμάχοι χρειάζεται να καταβάλουν επιπλέον προσπάθεια προς αυτή τη κατεύθυνση αναδεικνύει την υποφώσκουσα άνιση θέση τους στο άθλημα.

4.2 Έμφυλα στερεότυπα

Με βάση την έρευνα φαίνεται πως οι αθλήτριες δεν βιώνουν μεγάλες δυσκολίες εξ' αιτίας στερεοτύπων που όντως υπάρχουν για το άθλημα της πυγμαχίας αλλά εκείνες δείχνουν να αγνοούν. Χρειάζεται να τονιστεί πως διαπιστώθηκε ο διαχωρισμός μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, καθώς στις απαντήσεις που έδωσαν θεωρούν ότι έχει γίνει πρόοδος σχετικά με την εξάλειψη των στερεοτύπων, τόσο στους χώρους των γυμναστηρίων, όσο και στην κοινωνία.

Όπως προαναφέραμε, η πυγμαχία έχει ταυτιστεί στερεοτυπικά με χαρακτηριστικά που έχουν αποδοθεί κοινωνικά στο ανδρικό φύλο. Πέρα από την περιορισμένη πρόσβαση στο άθλημα, οι γυναίκες που συμμετείχαν λιοδορούνταν και οι ικανότητες τους αμφισβητούνταν, με βασικό κριτήριο το φύλο τους και όχι τις ικανότητες τους. Αντίστοιχη αμφισβήτηση υφίστανται και από τον κοινωνικό περίγυρό τους, που ενδεχομένως θεωρεί πως το να πυγμαχούν τις αποπροσανατολίζει και τις απομακρύνει από τα "θηλυκά" χαρακτηριστικά τους (Béki & Gál, 2013). Στη συγκεκριμένη υποενότητα εξετάζονται οι έμφυλες στερεοτυπικές προσλήψεις των γυναικών πυγμάχων εντός των γυμναστηρίων αλλά κι εκτός αυτών, στο πλαίσιο των ευρύτερων κοινωνικών δικτύων στα οποία αυτές δραστηριοποιούνται.

α) Πρόσληψη εντός των γυμναστικών χώρων

Οι σχολές πυγμαχίας χαρακτηρίζονταν, κατά τις περασμένες δεκαετίες, ως

“ανδροκρατούμενοι” χώροι, με την παράλληλη κακή φήμη περί παραβατικών συμπεριφορών από κάποιους αθλητές να αποκλείει την παρουσία των γυναικών σε τέτοιους χώρους. Κατά συνέπεια, όποια γυναίκα πυγμαχούσε ερχόταν αντιμέτωπη με αρνητικά στερεότυπα, τα οποία έπρεπε να υπερβεί για να συνεχίσει να εξασκεί το άθλημα.

Όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις των αθλητριών, κάτι τέτοιο ίσχυε παλιότερα, όταν κάποιες εξ' αυτών ξεκίνησαν την ενασχόλησή τους αλλά ποτέ δεν ήταν αρκετό για να τις δυσκολέψει ή να τις αποκλείσει την πρόσβαση τους στο ίδιο το άθλημα. Σημαντικό ρόλο στην αποδόμηση τέτοιων προκαταλήψεων διαδραματίζει το γυμναστήριο, οι σχολές πυγμαχίας, στις οποίες, σύμφωνα με τις συνεντευξιαζόμενες, είναι χώροι που οι αθλητές είναι ισότιμοι, ανεξαρτήτως φύλου ή οποιασδήποτε διαφορετικότητας.

"Δεν έχει υπάρξει περιστατικό διάκρισης ή υποτίμησης. Είναι πολύ φιλικό το τμήμα. Όποιον και να ρωτούσες στη συγκεκριμένη σχολή αυτό θα σου έλεγε" (Ν.Π.).

"Δεν το έχω δει, δεν έχω ζήσει μία διάκριση εις βάρος μιας γυναίκας σε γυμναστήριο. Αν γινόταν κάτι θα επενέβαινε ο προπονητής και οι αθλητές. Δε μου έχει συμβεί". (Δ.Κ.).

"Ποτέ δεν έχει συμβεί περιστατικό υποτίμησης αθλήτριας σε γυμναστήριο, δεν έχει τύχει. Κανείς δεν έχει πει κάτι. Ίσως έξω να πει κάποιος για μια γυναίκα που κάνει πυγμαχία κάτι, ότι δεν του γεμίζει το μάτι. Αυτό γίνεται". (Ν.Τ.).

Φαίνεται πως αν υπάρχουν προκαταλήψεις για τη συμμετοχή των γυναικών, αυτές μένουν εκτός γυμναστηρίου, αφού εντός αυτού δεν εκδηλώνονται, αφ' ενός λόγω των προπονητών, που προωθούν την ισοτιμία μεταξύ των αθλητών και αφ' ετέρου επειδή αν γίνει κάτι τέτοιο είναι πιθανό να υπάρξει αντίδραση κι από τους ίδιους τους αθλητές.

Βέβαια το δείγμα μας είναι σχετικά μικρό, συνεπώς δε μπορούμε με απόλυτη σιγουριά να συμπεράνουμε ότι το ίδιο συμβαίνει σε όλες τις σχολές πυγμαχίας σε όλη την Ελλάδα.

Ακόμα και σε περίπτωση που γινόταν τέτοιο περιστατικό, οι αθλήτριες δείχνουν σίγουρες ότι η αντίδραση θα ήταν έντονη και από εκείνες αλλά και από τους

προπονητές. Η θέση όλων των αθλητριών ήταν κοινή σχετικά με την αντίδραση τους σε περίπτωση που θα γινόταν ένα τέτοιο περιστατικό. Τόσο εκείνες, όσο και ο προπονητής και οι υπόλοιποι αθλητές θα αντιδρούσαν άμεσα, ώστε να υπερασπιστούν όποια γυναίκα δεχόταν υποτιμητικά ή σεξιστικά σχόλια στο γυμναστήριο.

"Σίγουρα θα υπήρχε αντίδραση, πρώτα απ' όλα από την Αντωνία, την προπονήτρια. Που είναι κι εκείνη γυναίκα και μπορεί να καταλάβει. Δεν το συζητάμε πως κι εγώ θα αντιδρούσα. Είμαστε γυναίκες και μπορούμε να καταλάβουμε κάποια πράγματα. Δεν υπήρχε πιθανότητα να συμβεί κάτι τέτοιο και να το αφήσουμε έτσι". (Ν.Π.).

Γενικότερα, η ύπαρξη στερεοτύπων θεωρήθηκε από τις ίδιες ότι δεν τις εμπόδιζε ή εμποδίζει στη συμμετοχή τους, καθώς είναι είτε σε μικρό βαθμό, είτε δεν τις επηρεάζει εντός γυμναστηρίου, καθώς πρόκειται για ένα χώρο με πειθαρχία και κανόνες, που τέτοιες αντιλήψεις εκλείπουν.

Αυτός φαίνεται να είναι και ο λόγος που δεν αναφέρθηκε κάποιο περιστατικό σεξιστικής διάκρισης ή επίθεσης μέσα σε σχολή πυγμαχίας. Αφ' ενός, η κοινή προπόνηση μεταξύ ανδρών και γυναικών ενώνει ακόμα περισσότερο τους αθλητές που μοιράζονται τις ίδιες ανησυχίες, δυσκολίες και στόχους. Αφ' ετέρου, ακόμα κι αν υπήρχε πιθανότητα να εκδηλωθούν τέτοια περιστατικά, οι προπονητές δεν επιτρέπουν καταπιεστικές, βίαιες ή προσβλητικές συμπεριφορές μεταξύ των αθλητών τους.

Είναι πιθανό η απολυτότητα αυτών των θέσεων να σχετίζεται με τις εμπειρίες τους από συγκεκριμένα γυμναστήρια και προπονητές/προπονήτριες, καθώς φαίνεται να μην αποκλείουν να γίνει κάτι αντίστοιχο σε άλλο γυμναστήριο. Επίσης, οι περισσότερες αθλήτριες είχαν κοινές εμπειρίες από τις ίδιες σχολές. Το κίνημα του 'Me Too', που έφερε στην επιφάνεια κακοποιητικές συμπεριφορές εις βάρος γυναικών, πιθανώς να έχει συνεισφέρει στην επαγρύπνηση των αθλουμένων σε τέτοιες συμπεριφορές, καθώς προέκυψε πως όλες οι αθλήτριες έχουν την πρόθεση να παρέμβουν για να σταματήσουν κάτι αντίστοιχο κι εντός γυμναστηρίου.

β) Η πρόσληψη από τον κοινωνικό περίγυρο

Οι αντιδράσεις όσων μαθαίνουν για την πυγμαχική τους ιδιότητα, είτε πρόκειται για άτομα του άμεσου, είτε του έμμεσου κοινωνικού περιγύρου, διαφέρουν. Οι περισσότερες, όμως, αθλήτριες ανέφεραν πως σπάνια έρχονται σε δύσκολη θέση σε

τέτοιες συναναστροφές, καθώς οι συνομιλητές τους δείχνουν να αντιλαμβάνονται διαφορετικά την κατάσταση μετά την επεξήγηση τους για τη φύση του αθλήματος και την πραγματικότητα εντός γυμναστηρίου. Ακόμα μία τάση των αθλητριών που αναδύθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις είναι η αδιαφορία τους σε ενδεχόμενες ενστάσεις ή κριτικές, κάτι που ίσως οφείλεται στην ωριμότητα της ηλικίας τους, στη στήριξη από την οικογένεια τους και την αυτοπεποίθηση που τους έχει δώσει το άθλημα και οι επιτυχίες τους σε αυτό.

"Πιο παλιά τους φαινόταν περίεργο μια γυναίκα να ασχολείται με την πυγμαχία. Βέβαια, λόγω σωματότυπου, η αλήθεια είναι ότι εκπλήσσονται οι περισσότεροι. Γιατί έχουν στο μυαλό τους το στερεοτυπικό ότι η γυναίκα πρέπει να είναι πιο <<αντρογυναίκα>>, σε εισαγωγικά. Οπότε ήταν μία μικρή έκπληξη αλλά όχι τραβηγμένα πράγματα' (Α.Π.).

"Αν η οικογένεια έχεις τις σωστές βάσεις, ότι όπως αντιμετωπίζουμε έναν άντρα αντιμετωπίζουμε και μια γυναίκα, που είναι ένα πράγμα αδιαπραγμάτευτο, ότι δεν υπάρχει γυναικείο ή ανδρικό άθλημα, όπως δεν υπάρχει γυναικεία και ανδρική δουλειά, τότε όποιος και να σου πει κάτι άλλο, τότε έρχεται, περνάει και φεύγει. Δεν σε αγγίζει καν". (Ν.Π.)

Παρατηρείται πράγματι έκπληξη από την πλευρά όσων γνωρίζουν στην κοινωνική ζωή κάποια αθλήτρια πυγμαχίας αλλά δεν υπάρχει αρνητική επίδραση στις ίδιες, καθώς δεν συνδυάζεται με περιφρόνηση ή αρνητισμό πάντα αλλά περισσότερο με περιέργεια και ενδιαφέρον για τους λόγους που τις οδήγησε να επενδύσουν χρόνο σε αυτό το άθλημα. Επιπλέον, ξεχωρίζει και η άποψη πως η διαπαιδαγώγηση που λαμβάνει χώρα εντός οικογενειακού περιβάλλοντος συμβάλλει θετικά στην αντιμετώπιση στερεοτύπων σε τέτοιες περιστάσεις.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η γνώμη μιας από τις αθλήτριες που θεωρεί πως τα αρνητικά στερεότυπα γύρω από το άθλημα δεν έχουν μόνο έμφυλα στοιχεία και χαρακτηριστικά. Η απασχόληση πυγμάχων σε εργασίες που έχουν συνδεθεί με την νυχτερινή διασκέδαση και με παράνομες δραστηριότητες παρουσιάστηκε ως ανασταλτικός παράγοντας για τη διάδοση του αθλήματος.

"Έχουν αλλάξει τα πράγματα. Παλιά υπήρχαν παιδιά που δεν είχαν τελειώσει κάποια σχολή, δεν είχαν κάποια δουλειά, οπότε κάποιοι τους εκμεταλλευόντουσαν επειδή ξέρουν να χτυπάνε, να δουλεύουν προστασία σε μαγαζιά, όπου θα έπαιρναν κάποια χρήματα. Ήταν η εύκολη λύση. Η εύκολη δουλειά. Όντως υπήρχε αυτό, πριν από 20-30 χρόνια, μετά σταμάτησε. Πλέον δε σημαίνει ότι αν κάνεις πυγμαχία είσαι μπράβος ή είσαι βίαιος άνθρωπος". (Α.Π.).

Δεν αναφέρθηκαν πολλά ή σημαντικά περιστατικά και συμπεριφορές βασισμένες σε στερεότυπα για το φύλο των αθλητών αλλά σίγουρα γίνονται αντιληπτή η ύπαρξη τους ακόμη και τώρα, παρά την προαναφερθείσα εξέλιξη. Εξαίρεση αποτελεί η θέση της Χ.Γ. σχετικά με την αντίδραση όσων μαθαίνουν για την ενασχόληση της με την πυγμαχία.

"Με κοιτάνε λίγο περίεργα, σαν να νομίζουν πως κάνω πλάκα. Γενικά δεν το αναφέρω ιδιαίτερα. Πολύς κόσμος πιστεύει πως οι πυγμάχοι μοιάζουν κάπως σωματικά, δεν ξέρω πως, σαν να ναι η διάπλαση που τους κάνει πυγμάχους και πως οι γυναίκες που ασχολούνται με αυτό ή δεν είναι θηλυκές ή έχουν ομοφυλοφιλικές σεξουαλικές προτιμήσεις" (Χ.Γ.)

Δύο αθλήτριες πήραν θέση με ξεκάθαρο τρόπο πως υπάρχει διαφορά στη σωματική δύναμη μεταξύ ανδρών και γυναικών, κάτι που αποδίδουν στη φύση και τη βιολογία.

"Σίγουρα μία γυναίκα με έναν άντρα δεν έχουν την ίδια δύναμη. Όσο και να είναι καλή ή τεχνική. Ακόμα και στα ίδια κιλά. Ανάλογα, βέβαια, επειδή έχει τύχει να παίξω με άντρα παραπάνω κιλά. Εντάξει, μετράει και η ψυχή". (Α.Π.).

"Σίγουρα η αντρική δύναμη είναι πάντα παραπάνω, από τη φύση είναι παραπάνω αλλά δεν θεωρώ ότι έχει να κάνει με το φύλο". (Δ.Κ.).

Παρά την παραδοχή τους για τη διαφορά στη σωματική διάπλαση των ανδρών βάσει της φύσης που τους προίκισε με μεγαλύτερη σωματική δύναμη, ξεκαθαρίζουν πως έχει επίσης σημασία η προπόνηση και η θέληση. Μία καλά προπονημένη γυναίκα αθλήτρια μπορεί να είναι στο ίδιο αγωνιστικό και τεχνικό επίπεδο με άνδρες συναθλητές της. Επιπλέον, μία εκ των συνεντευξιαζόμενων αναφέρθηκε πως στο συγκεκριμένο άθλημα μεγάλη σημασία διαδραματίζει και το νοητικό επίπεδο στο οποίο βρίσκεται ο καθένας την ώρα του αγώνα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη της Ν.Π σχετικά με την στήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον, σχετικά με την αντιμετώπιση ακραίων και υποτιμητικών συμπεριφορών προς το πρόσωπό τους. Ακόμα και σε προσωπικό επίπεδο, τόσο σε άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντος, όσο και σε ευρύτερο πλαίσιο, πέρα από την περίπτωση της Ν.Π, όλοι δέχθηκαν την επιλογή των συγκεκριμένων αθλητριών να ασχοληθούν με την πυγμαχία, ακόμα και όταν το άθλημα ήταν λιγότερο διαδεδομένο. Η Ν.Π στάθηκε ιδιαίτερα στη στήριξη της οικογένειας και στον τρόπο που διαπαιδαγωγούνται τα παιδιά μέσα από αυτήν. Αυτό το εύρημα έρχεται και σε αντίθεση με κάποιες άλλες έρευνες, από τις οποίες αναδείχθηκαν περιπτώσεις γυναικών που αντιμετώπισαν αμφισβήτηση από τις οικογένειες τους, που τις παρότρυναν να ασχοληθούν με κάτι άλλο (Oftadeh-Moghadam, Phipps, Thelwell & Weston, 2020).

"Αν η οικογένεια έχεις τις σωστές βάσεις, ότι όπως αντιμετωπίζουμε έναν άντρα αντιμετωπίζουμε και μια γυναίκα, που είναι ένα πράγμα αδιαπραγμάτευτο, ότι δεν υπάρχει γυναικείο ή ανδρικό άθλημα, όπως δεν υπάρχει γυναικεία και ανδρική δουλειά, τότε όποιος και να σου πει κάτι άλλο, τότε έρχεται, περνάει και φεύγει. Δεν σε αγγίζει καν" (Ν.Π.)

4.3 Σύγκρουση των κοινωνικών ρόλων στους εργασιακούς χώρους

Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται σε κάθε φύλο δημιουργούν πίεση, ως προς τον βαθμό και τον τρόπο που θα μπορέσουν να υπηρετήσουν κάποιους κοινωνικά δοσμένους ρόλους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η σκληρότητα του συγκεκριμένου σπορ έρχεται σε αντίθεση με την περιποιημένη θηλυκή εικόνα που επικρατεί ως στερεότυπο και πολλές φορές εικάζεται πως κάποια γυναίκα που κάνει ένα τέτοιο άθλημα δεν είναι αρκετά θηλυκή, είτε ως προς την εικόνα της, είτε (και) ως προς τον σεξουαλικό της προσανατολισμό. Παράλληλα, εξ' αιτίας αυτής της αντίληψης, είναι πιθανό να θεωρηθεί κάποια γυναίκα μη ικανή να ανταπεξέλθει σε ρόλους ή εργασίες, όπου έχουν ταυτιστεί με το γυναικείο φύλο.

Αθλήματα όπως η ρυθμική γυμναστική και το μπαλέτο παρουσιάζονται ως κοινωνικά αποδεκτά για μία γυναίκα, καθώς μπορούν να διατηρούν έτσι την θηλυκότητα τους και την αισθητική τους, σε αντίθεση με μαχητικά αθλήματα, όπως η πυγμαχία (Beki & Gal, 2013). Πεποιθήσεις, όπως αυτές, δημιουργούν πίεση στις αθλήτριες που κρίνονται για την επιλογή τους.

Παρ' όλα αυτά, φαίνεται πως τέτοιες προκαταλήψεις φαίνεται να εξαλείφονται και η σύγκρουση μεταξύ κοινωνικής και αθλητικής ζωής δεν προκαλεί ιδιαίτερα προβλήματα στις αθλήτριες, που βιώνουν τέτοιες καταστάσεις χωρίς να επηρεάζονται.

Δεν εντοπίστηκαν μεγάλες δυσκολίες σχετικά με το ζήτημα των ρόλων του κοινωνικού φύλου και των στερεοτύπων γύρω από αυτό. Οι αθλήτριες ανέφεραν πως δεν έχουν νιώσει αποκλεισμένες από εργασίες που έχουν συνδεθεί με το γυναικείο φύλο, εξ' αιτίας της αγωνιστικής τους παρουσίας στην πυγμαχία.

"Οι ανθρώπινες σχέσεις μπορούν να επηρεαστούν από την εμφάνιση αλλά είναι και πως εσύ θα δώσεις και θα προωθήσεις τον εαυτό σου στους χώρους που υπάρχουν, δουλεύεις και κινείσαι". (Δ.Κ.).

Με βάση αυτό το απόσπασμα, προκύπτει η πεποίθηση πως η ατομική βούληση μπορεί να υπερβεί στερεότυπα και έμφυλες διακρίσεις, που δεν είναι πάντα εφικτό αλλά υποδηλώνει δυναμισμό και αυτοπεποίθηση.

Κάποιες αθλήτριες αναγνώρισαν πως υπάρχει η άποψη, σε μέρος των εργοδοτών, ότι η πυγμαχία είναι ένα πολύ βίαιο άθλημα, που ίσως έχει επίπτωση και στην εικόνα των γυναικών, με ενδεχόμενα σημάδια από τα χτυπήματα. Παρ' όλα αυτά, η σταδιακή ανάπτυξη της δημοφιλίας του αθλήματος έχει οδηγήσει στην ανατροπή αυτής της άποψης, καθώς πλέον επικρατεί η γνώμη πως πρόκειται για ένα σπορ που υπάρχουν μέτρα προστασίας και κανόνες, που δεν επιτρέπουν στους αθλητές να τραυματίζονται εύκολα.

"Δεν μου έχει τύχει να χάσω εργασιακή ευκαιρία εξ' αιτίας της ενασχόλησης μου με την πυγμαχία, κυρίως επειδή εκείνη την περίοδο εργαζόμουν ως προπονήτρια και ήμουν μέσα στα γυμναστήρια. Οπότε δεν υπήρξε πρόβλημα. Είναι πολύ πιθανό κάπου αλλού, όμως, να συνέβαινε κάτι τέτοιο. Υπάρχει και σήμερα αυτό, ακόμη και στους άντρες. Αν και δε σημαίνει ότι απαραίτητα θα χτυπήσεις. Υπάρχουν διαιτητές, προπονητές και γιατρός, που θα σταματήσει κάτι. Δεν είναι ανεξέλεγκτα τα πράγματα". (Ν.Τ.)

"Όχι. Νομίζω πως αυτή η ενασχόληση είναι κάτι πολύ προσωπικό. Τώρα αν πάω χτυπημένη δεν ξέρω ποια θα είναι η αντίδραση, αλλά δε νομίζω να αφήσω περιθώρια να κριθώ γι' αυτό. Με την έννοια θα μπορούσα να πέσω να χτυπήσω, θα μου έλεγε

κάποιος γιατί χτύπησα; Δεν ξέρω, δεν το βρίσκω λογικό". (Χ.Γ.).

Δεν προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις σημαντικές διακρίσεις στους εργασιακούς χώρους και οι αθλήτριες έτειναν να υποτιμούν σε μεγάλο βαθμό το συγκεκριμένο ενδεχόμενο. Βέβαια, ίσως αυτό να βασίζεται στο γεγονός ότι όλες έχουν σταθερή εργασία και απασχολούνται σε τομείς των ενδιαφερόντων τους.

Επιπρόσθετα, ο "εκπολιτισμός" του αθλήματος επηρέασε και βελτίωσε την κοινή γνώμη περί της "βαρβαρότητας" του, καθώς έγινε αντιληπτό σε μεγαλύτερη μερίδα του κόσμου πως οι κανόνες και ο προστατευτικός εξοπλισμός δεν εκθέτουν τους αθλητές σε κίνδυνο για την υγεία τους. Έτσι, οι αθλήτριες δεν αντιμετωπίζουν συχνά δυσκολίες στην εύρεση εργασίας, υπό τον φόβο μην τραυματιστούν ή παρουσιάσουν με σημάδια στην εργασία τους.

Συμπεράσματα

Μέσα από την έρευνα επιβεβαιώθηκαν αλλά και διαψεύστηκαν, εν μέρει, θεωρίες και αφηγήματα που αφορούν τη συμμετοχή των γυναικών στην πυγμαχία. Πλέον, το άθλημα δεν έχει τον περιθωριακό ή παραβατικό χαρακτήρα που του είχε αποδοθεί παλαιότερα αλλά συνεχίζει να μην έχει πολύ μεγάλο εμπορικό ενδιαφέρον αλλά και στήριξη από τους αρμόδιους φορείς. Αυτό φαίνεται να είναι και το βασικό εμπόδιο που αντιμετωπίζει οποιοσδήποτε προσπαθήσει να ασχοληθεί εκτενέστερα με την πυγμαχία στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως φύλου.

Οι έμφυλες διακρίσεις παρουσιάστηκαν από τις αθλήτριες ως κάτι που πλέον δεν υφίσταται στον βαθμό που ίσχυε παλιότερα και όπως φαίνεται δεν τις βιώνουν στην καθημερινότητά τους. Σε αυτό το σημείο αξίζει να εκφραστεί η επιφύλαξη πως η επιτυχία τους στον συγκεκριμένο χώρο αλλά και η παρουσία τους σε συγκεκριμένα γυμναστήρια εντός Αθηνών να επηρέασε τη γνώμη τους, καθώς δεν αποκλείουν σε άλλους χώρους να συμβαίνουν όντως διακρίσεις με βάση το φύλο, αν και ποτέ δεν το έχουν διαπιστώσει οι ίδιες.

Εντός γυμναστηρίων, η συμβίωση μεταξύ γυναικών και ανδρών αθλητών είναι αρμονική, μία σχέση αλληλοβοήθειας που προκύπτει και από τις κοινές τους προπονήσεις. Μοιράζονται τους ίδιους κόπους, τα ίδια άγχη και φιλοδοξίες, συνεπώς, ο ένας βοηθάει τον άλλο στην βελτίωσή του. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη

κάποιων αθλητριών πως οι άντρες έχουν από τη φύση τους περισσότερη μυϊκή δύναμη, χωρίς όμως να θεωρούν ότι αυτό καθιστά τις ίδιες κατώτερες, αφού αναφέρθηκαν ακόμη και περιπτώσεις όπου αγωνίστηκαν προπονητικά απέναντι σε άνδρες με μεγάλη επιτυχία.

Επιπλέον, η σχέση τους με την αγορά εργασίας μοιάζει ανεπηρέαστη από την επιλογή τους να ασχοληθούν με την πυγμαχία. Η πλειοψηφία των αθλητριών ασχολούνται ή έχουν ασχοληθεί με την προπονητική αλλά παράλληλα απασχολούνται σε άλλους εργασιακούς χώρους, σχετικούς με τις σπουδές ή τα ενδιαφέροντά τους. Ο αποκλεισμός από συγκεκριμένους εργασιακούς κλάδους λόγω της πυγμαχικής δράσης τους δεν θεωρείται ένα πιθανό σενάριο.

Με βάση όσα προηγήθηκαν στην έρευνα και την ανάλυση μας, θα ήταν ασφαλές να συμπεράνουμε πως οι γυναίκες στην Ελλάδα μπορούν να συμμετάσχουν και να πρωταγωνιστήσουν σ' ένα θεωρητικά "ανδροκρατούμενο" άθλημα, το οποίο κυριαρχείται, σ' ένα βαθμό, από έμφυλα στερεότυπα, τα οποία δύνανται να υπερβούν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Γιαννακόπουλος, Κ. (2001). Στο Δημητρίου Σ. (Επιμ.). Ανθρωπολογία των Φύλων. (σσ. 165-168). Εκδόσεις Σαββάλα. Αθήνα.

Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Η ισότητα ευκαιριών και ο αθλητισμός». (2007/C 305/11). Ανακτήθηκε από <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:305:0053:0057:EL:PDF>

Κυριαζή, Ν. (2011). Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών. 243-271. Εκδόσεις Πεδίο. Αθήνα.

Μαρία -Αλεξάνδρα Μπακαλάκη (2010). Στο Κάντσα Β., Μουτάφη Β., Παπαταξιάρχης Ε. (Επιμ.). Για το Κοινωνικό φύλο στην ανθρωπολογία και την ελληνική εθνολογία: Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη Σύγχρονη Ελλάδα (σσ. 52-65). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

«Η ίδρυση του ΣΕΠ διαμόρφωσε το επαγγελματικό μποξ στην Ελλάδα». (2016, Ιανουάριος 20). Ανακτήθηκε από <https://www.zougla.gr/sports/a8limata/article/i-idrisi-tou-sep-diamorfose-to-epagelmatiko-mpoks-stin-elada>

“Θαρραλέες κι... επικίνδυνες”. (1997, Μάιος 21). Ανακτήθηκε 1/6/2022 από <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3643069>).

«Χριστίνα Λιναρδάτου: Η δεύτερη γυναίκα μέλος του ΣΕΠ». (2016, Μάρτιος 17). Ανακτήθηκε 1/6/2022 από <https://www.sport24.gr/pygmachia/christina-linardatoy-i-deyteri-gynaika-melos-toy-sep.8398247.amp.html>

Aiba, Technical & Competition Rules. (2021, 20 Σεπτεμβρίου). Ανακτήθηκε από https://www.aiba.org/wp-content/uploads/2021/09/AIBA-Technical-and-Competition-Rules_20.09.21.pdf

Aiken, C. Women’s Boxing: An Investigation into Perceptions of the Female Fighter, 2016, 52-63.

Battered women: female boxing is brutal and hopeless.. (n.d.) >The Free Library. (2014). Retrieved Apr 11 2022 from <https://www.thefreelibrary.com/Battered+women%3a+female+boxing+is+brutal+and+hopeless.-a0130469463>.

Béki,P. & Gál,A.(2013).Rhythmic Gymnastics vs. Boxing: Gender Stereotypes From the Two Poles of Female Sport. Physical Culture and Sport. Studies and Research,58(1) 5-16. <https://doi.org/10.2478/pcssr-2013-0009>

Bianco, M., Sanna, N., Bucari, S., Fabiano, C., Palmieri, V., & Zeppilli, P. (2011). Female boxing in Italy: 2002-2007 report. British journal of sports medicine, 45(7), 563–570. <https://doi.org/10.1136/bjsm.2009.061135>

Butler, J. (1986). Sex and Gender in Simone de Beauvoir’s Second Sex. Yale French Studies, 72, 35–49. <https://doi.org/10.2307/2930225>

Bruce, Toni. (2015). Assessing the sociology of sport: On media and representations of sportswomen. *International Review for the Sociology of Sport*. 50. 380-384. 10.1177/1012690214539483.

Cameron, C. (2022). Chantelle Cameron: Why women's boxing must have three-minute rounds. Ανακτήθηκε 8/6/2022 από https://www.espn.com/boxing/story/_/id/33931819/chantelle-cameron-why-women-boxing-three-minute-rounds

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2006). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>

Fausto-Sterling, A. (2000). *Sexing the body: Gender politics and the construction of sexuality*. New York, NY: Basic Books.

Giddens, A., & Birdsall, K. (2002). *Sociology*. Cambridge: Polity.

Katharina Lindner (2012) Women's Boxing at the 2012 Olympics: Gender trouble?, *Feminist Media Studies*, 12:3, 464-467, DOI: 10.1080/14680777.2012.698092

Mauss, M. (2004). «Οι τεχνικές του σώματος». Στο Μ. Mauss. *Κοινωνιολογία και ανθρωπολογία* (σσ. 56-71).. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού πρώτου.

Martin, C. L., & Ruble, D. N. (2010). Patterns of gender development. *Annual Review of Psychology*, 61, 353-381.

McNaughton, Melanie J. (2012). Insurrectionary Womanliness: Gender and the (Boxing) Ring. *Communication Studies Faculty Publications*. Paper 30. Available at: http://vc.bridgew.edu/commstud_fac/30

Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. London: Temple Smith.

Ortner, S. (1994). "Είναι το θηλυκό για το αρσενικό ό,τι η φύση για τον πολιτισμό;". Στο Μπακαλάκη Α. (Επιμ.). Ανθρωπολογία, Γυναίκες και Φύλο (σσ 75-85). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Osipov, A. Y., Kovalev, V. N., Sadyrin, S. L., Nagovitsyn, R. S., Rubtsova, L. V., Druzhinina, O. Y., Zhavner, T. V., & Vapaeva, A. V. (2020). Objective and subjective assessments of the psychological gender of female athletes practicing martial arts. *Sport Mont*, 18(1), 95-97. doi: 10.26773/smj.200203

Rayburn, B., Chen, S., & Phillips, C. (2015). Female College Athletes' Perceptions on Gender Stereotypes and Discrimination in Collegiate Athletics. *International Journal of Business and Social Sciences*, 6(5), 28-36.

Roenigk, A. (2012, February 18). Skirts optional for female Olympic boxers. Ανακτήθηκε 1/6/2022 από https://www.espn.com/espnw/olympics/story/_/id/7590856/aiba-says-women-boxers-not-forced-wear-skirts

Rubin, Gayle (1975). *The Traffic in Women: Notes on the "Political Economy" of Sex*. In Rayna R. Reiter (ed.), *Toward an Anthropology of Women* Monthly Review Press. pp. 157—210

Saldaña, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. Los Angeles: SAGE Publications.

Sammons, J. Thomas , Poliakoff, . Michael , Olver, . Ron , Collins, . Nigel , Krystal, . Arthur , Wallenfeldt, . E.C. and Hauser, . Thomas (2021, December 16). boxing. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/sports/boxing>.

Serafini, F., & Reid, S. F. (2019). Multimodal content analysis: expanding analytical approaches to content analysis. *Visual Communication*.doi:10.1177/1470357219864133.

Shakiba Oftadeh-Moghadam, Catherine Phipps, Richard Thelwell, and Neil Weston.2020. 'Navigating the Rocky Road: Elite Female Boxers' Perceptions of Their Boxing Journey', *Martial Arts Studies* 9, 71-85. doi.org/10.18573/mas.100

Tessier, S. (2012). From Field Notes, to Transcripts, to Tape Recordings: Evolution or Combination? *International Journal of Qualitative Methods*, 11(4), 446–460. doi:10.1177/160940691201100410

Thomson, S. B. (2011). Qualitative Research: Validity. *JOAAG*, 6(1), 77-82.

Tjønndal, A. (2019). 'I don't think they realise how good we are': Innovation, inclusion and exclusion in women's Olympic boxing. *International Review for the Sociology of Sport*, 1-20.

Wallace-Wells B. (2005). "Battered Women". *The Washington Montly*. Pg. 34

West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender & society*, 1(2), 125-151.

Wright, E. J. (2019). On white-collar boxing and social class. *The Sociological Review*, 67(6), 1400–1416. <https://doi.org/10.1177/0038026119829762>.

Παράρτημα

Οδηγός συνέντευξης

Δημογραφικό προφίλ

- Ποια είναι η ηλικία σας;
- Είστε έγγαμη ή άγαμη;
- Ποιο είναι το επάγγελμα σας;

Ενασχόληση με το άθλημα

- Πόσο καιρό ασχολείστε με την πυγμαχία;
- Τι σας παρακίνησε να ξεκινήσετε;
- Υπάρχουν άτομα στον οικογενειακό ή φιλικό περίγυρό σας που ασχολούνται με το άθλημα;

Έμφυλα στερεότυπα και περιορισμοί

- Έχετε αντιμετωπίσει κάποια παραβιαστική ή υποτιμητική συμπεριφορά εξ' αιτίας του φύλου σας σε γυμναστήριο πυγμαχίας;
- Υπάρχει ισοτιμία ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών;
- Γυμνάζονται μαζί άνδρες και γυναίκες στο γυμναστήριο;
- Υπάρχει διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση των γυναικών στο άθλημα σε σύγκριση με τη στιγμή που ξεκινήσατε εσείς την ενασχόλησή σας;
- Ποια είναι η αντίδραση κάποιου ανθρώπου που γνωρίζεις στη κοινωνική σου ζωή όταν μαθαίνει πως ασχολείσαι με την πυγμαχία;
- Έχεις χάσει κάποια εργασιακή ευκαιρία εξ' αιτίας της ενασχόλησης σου με την πυγμαχία;
- Έχεις βιώσει ποτέ πίεση πως αυτό το άθλημα δεν αρμόζει σε μία γυναίκα και θα έπρεπε να ασχοληθείς με κάτι άλλο;

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι

πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.